

פרשת שלח לך

הקדמה לפרשה

מאת הרב משה ארמוני שליט"א

כותב הארזי"ל ראה הקב"ה שהיו המרגלים עתידים לחטוא ומרע"ה היה ברצונו לשלחם, לכן כדי לתקן עצתו גזר ה' יתברך שנשמות השבטים עצמם אחי יוסף הצדיק הנקראים בני ישראל ממש יתעברו בסוד העיבור באלו המרגלים כדי שיעזרום קצת ולא יחטאו לגמרי ועל כן כתוב "וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' כולם אנשים ראשי בני ישראל המה". בני ישראל המה ממש!!! ועם כל זאת שנתעברו בהם השבטים לא הועיל להם.

ועל פי הקדמה חשובה זאת נבאר פסוק¹ "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו" שהשבטים דנו את יוסף למיתה כי ראו ברוח הקודש כי מיוסף עתיד לצאת ירבעם בן נבט שחטא והחטיא את ישראל ולא רק זאת אלא שנשמתו של יוסף התגלגלה בירבעם כי בו יש את שורש משיח בן יוסף שהמשיך דרך אביה בנו (עיין באורך בספרי פרי עץ ארמוני ח"א סוד משיח בן יוסף) ואמנם עשה ירבעם עגלים אחד בדרך ואחד בבית אל, אבל האחים לא ראו ברוח קדשם כי קודם שישתחוה ירבעם לעגלים תסתלק נשמתו של יוסף ממנו וידו לא תהיה במעל הזה, ולכן דנו אותו לכף חובה, לעומת זאת יוסף ראה כי יו"ד השבטים תתגלגל נשמתם בעשרה מרגלים² אבל טרם שהרעו להוציא דבה על ארץ ישראל נסתלקה נשמתם מהם ולא היו עמם במעל וזהו "ויכר יוסף את אחיו" ולכן לא דן אותם בשבטים כי הכיר בהם שלא יהיו במעל המרגלים "והם לא הכירוהו" רק חשבו שנשמתו תהיה בירבעם מתחלה ועד סוף ע"כ רצו לדונו במיתה כשהיה בעיניהם כאיש שעושה רע בעיני ה'.

הסטי"א והקדושה הם כשני כפות מאזניים כשזה יורד זה עולה. והנה התגברות הסטי"א במשקל ומדה מכוונת לפי ענין חטאם של ישראל וכפי ירידת הקדושה כך עליית הקליפה. ולכן בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, דבר שגרם שיצמח מזה חטא עבודה זרה בישראל, ניטלה הממשלה על י" שבטים מזרע שלמה וניתנה לירבעם³ שכעס על שלמה

¹ עפ"י ספר תפארת יהונתן (בראשית פרק מב פסוק ח).

² עיין באורך מש"כ בזה ב"באתי לארמוני" פרשת שלח לך ותר"ץ.

³ שלמה המלך הוא שגידל את ירבעם כמ"ש מלכים א (יא ח) "והאיש ירבעם גבור קלל ונראה שלמה את הנער פי עשה קלאקה הוא ונפקד אותו לקל סבל בית יוסף". וביאר המלבי"ם - כי כל השבטים נתנו מס ועזרו בבנינים אלה, בפרט בבניני ירושלים שהיתה מוטלת על כל השבטים, ויפקד אותו המלך על סבל בית יוסף לגבות המס משבטו כי היה משבט אפרים, ולהשגיח על המלאכה שהיתה נעשית

שסתם את הפרצות בחומה⁴ על מנת לקחת מכס מעולי רגלים⁵. ירבעם מצד אחד היה גדול חכמי ישראל שכולם לעומתו כעשבי השד ה⁶ ולא היה בתורתו דופי והיה שונה ק"ן פנים בתורה והיה בו ניצוץ משיח בן יוסף⁷ ומצד שני חטא והחטיא ופילג את ממלכת ישראל עד שגלו ונעלמו מן ההסטוריה עד בא הקץ. וכיון שהתחלל בו משיח בן יוסף צריך את משיח בן דוד לגאולה הסופית.

כשחברו כלב בן יפונה משבט יהודה ויהושע בן נון משבט אפרים להלחם נגד עצת המרגלים עלה בידם ונענשו המרגלים והכניסה לארץ ישראל התעכבה 40 שנה אך שירבעם משבט אפרים מרד במלכות בן דוד ונחלקה הממלכה זה היה תחילת החורבן כי כשאין אחדות בישראל הקב"ה מניחם לגורלם. חלוקת הממלכה⁸ שורשה עוד במאבק שבין האחים ובעיקר שמעון ולוי ויהודה ליוסף "ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא". רמז לירבעם שעבד לבעל על ידי שעשה טלמסאות כדי להוריד שפע מהשמש והירח והכוכבים ואמר שאמנם במקדש יורד שפע גבוה למעלה מהכוכבים אבל זה שפע גבוה מאד וצריך קדושה ושמירה יתירה ואילו השפע שבא מהכוכבים לא צריך קדושה רבה ובזה הסית את ישראל. והנה כשלוי ושמעון שמעו מיוסף שחלם שהשמש והירח וכוכבים משתחוים לו ראו ברוח קדשם את ירבעם שעתיד לעשות טלמסאות לשלוט על גרמי השמים ולכך אמרו "הנה בעל החלומות הלזה בא". ועל כן כתיב במדרש וילקוט שמעוני בראשית - פרק לו - רמז קמא) "ויראו אותו מרחוק ובטרם" וגו' אמרו נססה בו את הכלבים ויאמר הנה בעל החלומות דיליה אתיא וטעין חלמוי אמר ר' לוי זהו עתיד להשיאנו לבעלים (על ידי ירבעם בן נבט). עכ"ל.

והנה שמעון ולוי לא עבדו את עגלי ירבעם כי הלוויים עלו מכל ארץ ישראל לירושלים ולא שמעו לקול ירבעם וגם שבט שמעון היתה נחלתם מעורבת בנחלת שבט יהודה כמבואר בדה"י.

מחלק בית יוסף, וזה היה הסבה הראשונה שנתגדל להיות פקיד על סבל שבטו, והיה שר ופקיד המלך. ועיין בספרי "כגבר יאזור חלציו" עמ' רע"ז שלמה כמסובב חרבן המלכות.

⁴ כתב הרד"ק (מלכים א פרק יא פסוק כז) מפני מה זכה ירבעם למלכות מפני שהוכיח את שלמה ומפני מה נענש מפני שהוכיחו ברבים אמר לו דוד אביך פרץ פרצות בחומה כדי שיעלו ישראל לרגל ואתה גדרת אותם כדי לעשות אנגריא לבת פרעה ואמרו רז"ל מאי וזה הדבר אשר הרים יד במלך שחלק תפליו בפניו.

⁵ ירבעם שכעס על כך סופו היה שסגר את הדרך לירושלים עד תקופתו של הושע בן אלה.

⁶ סנהדרין דף ק"א:

⁷ עיין בפרי עץ ארמוני (ח"א סוד משיח בן יוסף).

⁸ עפ"י תפארת יהונתן (בראשית לו, יט).

דרך זו נפרש כי יעקב ראה ברוה"ק את ירבעם וכל מלכי אפרים ומנשה מעמידים ב' מקדשות לע"ז בבית אל ובדן על כן "ויפול על צואריו ובכה על צואריו", ודייק הכתוב ואמר עוד, כדכתיב (הושע י"ד) "אפרים מה לי עוד לעצבים". ומה שכתוב "ויאמר אמותה הפעם" כי אמר הלואי אמותה אותו הפעם אחרי ראותי פניך, כי ניחא בימי הושע וגדעון יוצאי חלציק שיהיו צדיקים, אבל אח"כ הלואי ואמות ולא אראה ביוצאי חלציק, כי בעוונות הרבים מכל מלכי ישראל אין עושה טוב אפילו אחד.

ומזה נבין מדוע שבא יוסף עם בניו לפני יעקב (בראשית מח, ח) "וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה. וַיֹּאמְרוּ יוֹסֵף אֶל אָבִיו בְּנֵי הַם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה וַיֹּאמֶר קַח־סָא אֶלֶי וְאֶבְרָכֶם". ופרש"י - בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה. ובירבעם היה ניצוץ קדוש שהרי עתיד משיח בן יוסף לצאת ממנו דרך אביה בנו¹² וניצוץ קדושה זה יתוקן לעתיד לבוא. וזה מה שאמר יוסף "אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה". מה פירוש בְּזֶה? היינו אף על פי שאינו ראוי לברכה, בזה עצמו יש בו גם ניצוץ קדושה ובכבשי רחמנא מה לך [נראה לי חתנו יש"א ברכה יצ"ו בס"ד כי "בני הם", רמז לו בראשי תיבות בני"י: יירבעם בן נבט-יהושע בן ניון, ה"ם- ה"ם מ'מני, כי גם זה לעומת זה עשה האלוקים].

ובזה יתבאר גם מה שאמר לו יעקב "מי אֵלֶּה". ראה שיוצא ירבעם ממנו שעושה עגלים, ואומר "אלה אלהיך ישראל". אמר לו יוסף גם כן יוצאים ממני צדיקים ואומרים אֱלֹהִים בְּזֶה. אלהים הם הדיינים הכשרים בזה שאומרים "זה אלי ואנוהו".

ועל דרך זה נוכל לפרש אם בעיני ה' יוכשר מש"כ (בראשית לג, ד) "וַיִּכְרַץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיִּחְבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צַוְאָרוֹ וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּבְכּוּ: וַיֹּשֶׂא אֶת עֵינָיו וַיִּרְא אֶת הַנָּשִׂים וְאֶת הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה לְךָ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ. וַתִּגְשָׁן הַשְּׂפֹחוֹת הַנָּה וַיִּלְדִּיָּהוּ וַתִּשְׁתַּחֲוֶינּוּ. וַתִּגַּשׁ גַּם לֵאמֹר וַיִּלְדִּיָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַאֲחֵר נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּ. וַיֹּאמֶר מִי לְךָ כָּל הַמַּחְנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצָּא חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי".

הנה גם עשו השתמש במילים "מי אלה" ועונה לו יעקב אחרי שיוסף ורחל משתחווים למצוא חן בעיני אדני ובודאי מצא חן התנהגות ירבעם בן נבט שיצא מיוסף בעיני עשו.

אחדות אהבת הארץ וקיום מצוות ה' הם עתידנו.

וזה סוד הפסוק (בראשית לו יח) "ויראו אותו מרחוק ויתנכלו אותו להמיתו", מרחוק דווקא, שראו מה שיצא ממנו רחוק בעתיד, ולכן הם מדייקים "ועתה לכו ונהרגהו" (בראשית לו כ), ר"ל עכשיו נהרגהו קודם שיצא ממנו ירבעם.

"והמדנים מכרו אותו אל מצרים וגו' ויהי בעת ההיא וירד יהודה", ופירש"י שהורידהו מגדולתו, גם כאן רמז נפלא על העתיד שברח ירבעם שהוא מזרע יוסף למצרים לשישק מלך מצרים מפני שלמה ועי"ז נחלקה מלכות בית דוד שבא מיהודה שירד מגדולתו.

מכירת יוסף היתה בשכם ועל זה כותב המדרש (תנחומא וישב פרק ב) בשכם מכרו את יוסף בשכם נחלקה מלכות בית דוד "ויבן ירבעם את שכם בהר אפרים" (מלכים א יב). ולכן⁹ הלכו דווקא לשכם לרעות, הכוונה לרעות את עצמן כי ראו ברוה"ק כי בשכם תתחיל מלכות יוסף שהוא ירבעם שבשכם המליכו את ירבעם ולכך הלכו לשם לבטל מלכותו. אך עצת ה' עמוקה היא ומי יכול לבטלה?!

היות ושמעון דן את יוסף על העתיד לצאת ממנו מידה כנגד מידה דן יוסף את שמעון גם כן על העתיד כי ראה ברוח הקדש שעתיד זמרי בן סלוא לצאת משמעון, ושבת שמעון לא מיחו בו על הזנות בפרהסיא עם כזבי בת צור והיות ושמעון הרג את יושבי שכם בקנאת ה' על החרפה אשר עשה שכם באחותו ולא היה לו די בהרג שכם אלא הרג את כל יושבי העיר על שלא מיחו בו, על כן למפרע יתחייב שמעון גם בהריגת שכם, ולכן אמרו חז"ל ששמעון לא העמיד שום שופט¹⁰. ולכן דן יוסף את שמעון ויניחו במשמר.

כשנפגש¹¹ יעקב עם יוסף אחרי כל השנים הארוכות בהם נעדר כתיב "ויפול על צואריו ויבך על צואריו עוד ויאמר וגו' אמותה הפעם", קשה!! למה על צואריו עוד?? ומה פירוש אמותה הפעם?? לבאר זאת נראה כי כשנפגש יוסף עם בנימין יש לשון דומה "על צוארי בנימין" ופירושו חז"ל על בתי מקדשות, ועל

⁹ עפ"י תפארת יהונתן (בראשית לו, יב).

¹⁰ כמ"ש במדרש (ילקוט שמעוני שופטים - פרק ג - רמז מב) וז"ל: מכל השבטים יצאו שופטים ומלכים ומשבט שמעון לא קם לא שופט ולא מלך בשביל החטא שעשה זמרי בשבטים, ללמדך כמה חמורה הזנות. עתניאל בן קנז משבט יהודה. אהוד משבט בנימין. דבורה וברק מהר אפרים ומקדש נפתלי. גדעון משבט מנשה ואבימלך בנו אחריו, תולע בן פואה משבט יששכר. יאיר הגלעדי מחוות יאיר משבט מנשה. וכן יפתח מיושבי גלעד. אבצן מבית לחם יהודה. אלון משבט זבולון. עבדון בן הלל משבט אפרים. שמשון משבט דן. עלי ושמואל משבט לוי, ומבנימין יצאו מלכים. ומיהודה מלכים. ומאפרים ירבעם. וממנשה יהוא בן נמשי. אבל שמשון לא העמיד לא שופט ולא מלך בשביל עון הזנות.

¹¹ עפ"י חתם סופר (בראשית פרק מו פסוק ל).

¹² עיין פרי עץ ארמוני ח"א מאמר משיח בן דוד ומשיח בן יוסף ותר"ץ.

וגם שהיא היתה שליחות אינטרסנטית שהרי ידעו שכבר לא יהיו נשיאים בארץ ישראל, ולכן הוציאו עליה לשון הרע מחוסר אמונה כי ה' משפיל אף מרומם, ולא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ה', ולא האמינו בה' שיכבוש לפניהם את הארץ נגד כל שלשים ואחד מלכי הארץ וכל הגיבורים והענקים והנפילים. ואיפסו את עצמם ואת כוחם בפה, בבחינת: "אל תיראי תולעת יעקב" - וכל עוד "הקול קול יעקב" אין הידיים ידי עשו עושות מלחמה. וכן אמרו המרגלים: "אפס כי עז העם" (במדבר יג, כח). ושכחו ששליחותם נועדה לחזק את העם ולא להיפך, וקיימו בעצמם "שלח" אותיות "חלש", ושכחו את כוחם בפה בבחינת "לחש", ולחישתן לחישת שרף וכל דבריהם כגחלי אש, ושכחו כי עם ישראל אינו "חלש", אלא אדרבה נמשל לשחל ואריה, בבחינת גור אריה יהודה, כמו שאמר בלעם הרשע (במדבר כג, כד): "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא", "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו" (שם כד, ט). וכן הוא אומר (יחזקאל יט, ב): "מה אמך לביא בין אריות רבצה". וגם החלש יאמר גיבור אני, ולא זכרו כי מה שלא מחסל-מחשל.

ומה עשו המרגלים? פחדו מהם בדימוי עצמי נחלש ונחשל, ואמרו נגד עם ישראל (במדבר יג, לא): "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" (ראה סוטה לה. ומנחות נג: וערכין טו.), ושקרו בזה ודברו לשון הרע (שם, וסנהדרין קד:), וגרמו בכייה לדורות בפורענות החורבן בתשעה באב (סוטה לה.), ואין להם חלק לעולם הבא (סנהדרין קח. קט:). וכלב בן יפונה שפנה מעצת המרגלים (סוטה יא: וערכין טז.), מהסה כנגדם, ואומר (שם, ט): "כי ייכול נוכל לה". רואים כאן את מלחמת היכולת של עם ישראל במצבים קשים, עומדת במבחן!?

וכן שנינו (סוטה ח, א): מְשׁוּחַ מְלַחְמָה בְּשַׁעָה שְׂמֵדָבָר אֶל הָעָם, בְּלִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ הָיָה מְדַבֵּר, שְׂנֵאָמַר (דברים כ): וְהָיָה כְּקִרְבָּכֶם אֶל הַמְּלַחְמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן, זֶה כֹּהֵן מְשׁוּחַ מְלַחְמָה. וְדַבֵּר אֶל הָעָם, בְּלִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ. וְאָמַר אֲלֵיהֶם (שם): שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קִרְבִּים הַיּוֹם לַמְּלַחְמָה עַל אוֹיְבֵיכֶם, וְלֹא עַל אַחֵיכֶם, לֹא יְהוּדָה עַל שְׂמֵעוֹן, וְלֹא שְׂמֵעוֹן עַל בְּנֵימִין, שְׂאֵם תִּפְּלוּ בְּיָדָם וְרַחֲמוּ עֲלֵיכֶם, כָּמָה שְׂנֵאָמַר (דה"ב כח): וַיִּקְוּמוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת וַיִּחְזְקוּ בְּשִׁבְיָה וְכָל מַעֲרַמְיָהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן הַשָּׁלָל וַיִּלְבְּשׁוּם וַיִּנְעֲלוּם וַיַּאֲכִלוּם וַיִּשְׁקוּם וַיִּסְכּוּם וַיִּנְהָלוּם בְּחִמְרִים לְכָל כּוֹשֵׁל וַיְבִיאוּם יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים אֲצֶל אַחֵיהֶם וַיִּשׁוּבוּ שְׂמֵרוֹן. עַל אוֹיְבֵיכֶם אַתֶּם הוֹלְכִים, שְׂאֵם תִּפְּלוּ בְּיָדָם אֵין מְרַחֲמִים עֲלֵיכֶם. (דברים כ) אֵל יֵרֵךְ לְבַבְכֶם, אֵל יֵרֵךְ תַּחֲפוֹז וְגו'. אֵל יֵרֵךְ לְבַבְכֶם, מִפְּנֵי צְהֵלַת סוּסִים וְצַחְצוּחַ חֲרָבוֹת. אֵל תִּירָאוּ, מִפְּנֵי הַגִּפְתַּת תְּרִיסִים וְשִׁפְעַת הַקְּלָגְסִים. אֵל תַּחֲפוֹזוּ, מִקּוֹל קִרְנוֹת. אֵל תַּעֲרָצוּ, מִפְּנֵי קוֹל צְנָחוֹת. כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם, הֵן בָּאִים בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל בָּשָׂר וְדָם, וְאַתֶּם

"ישא מדברותיך"

ערך וכתב:

הרב ישראל שלום אליהו ברדא שליט"א

הרעיון המרכזי של פרשת השבוע:
"שלח לך אנשים" - "שלחני כי עלה השחר"

ענייני פרשתנו רומזים על

שליחות אנושית גרועה - שליחות אלוקית מעולה

פרשת שלח מדברת על רעיון אחד שחוזר ונשנה כמה פעמים: "שליחות נאמנה", כמו שכתוב (משלי כה, יג): כְּצֶנֶת שֶׁלֶג בְּיוֹם קֶצֶר צִיר נֶאֱמָן לְשִׁלְחָיו וְנִפְשׁ אֲדָנָיו יָשִׁיב: ובלשונונו אומר לנו הקב"ה: "שלחתי אותך לעולם הזה לתקן ולא לקלקל" (כתובות פה. קידושין מב:), ומשביעים את הנשמה בשמים לפני שיורדת לעולם: "תהיה צדיק באמת בסתר כבגלוי, ואל תהיה רשע" (נדה ל:).

והנה ראינו כי כמו שקלקל בלעם בשליחות בלק (פנים יפות במדבר כב, יב), וקלקלו המרגלים בשליחות משה רבנו, שרצו להגדיל את שם. כך להבדיל באותה מידה הפכית הטיבו בתיקון שליחותם לשם שמים אליעזר עבד אברהם הנאמן, וכלב ופינחס בשליחות יהושע בן נון לרגל את הארץ ואת יריחו אצל רחב (יהושע ב, א).

וכאן הבן שואל ותמה מה ההבדל בין שליחות המרגלים הקלוקלת בפרשתנו, לבין שליחות יהושע וכלב מרגלי יהושע המשובחת? איפה היתה הטעות בשליחותם?? והתשובה פשוטה: שליחות המרגלים היתה לדעתו של משה רבנו בשליחות אנושית, כמו שאמר לו הקב"ה (במדבר יג, ב): "שלח לך", לדעתך (רש"י). "אנשים" - אנושית. וכיון שלא הלכו ברצון ה' בדעת עליון, ולא היה ה' בקרבם, "והיא לא תצלח", כמו שכתוב עונשם של המעפילים בפרשתנו (במדבר יד, מא).

ולא זו בלבד אלא שנשלחו המרגלים בפרהסיא בריש גלי, וכל שליחות שנעשית בפרסום אנושי לא צלחה את מבחן ההיסטוריה, כי לא ברעש ה', ואין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, ואת צנועים חכמה, והצנע לכת עם ה' אלוקיך. הביטו וראו כמה נביאי שקר ומשיחי שקר עמדו להם לעם ישראל ברעש גדול! וסופם שנפלו בהתרסקות נפשית טוטאלית, ועקבותיהם לא נודעו. וכמה מצוות נצטוונו שלא לשמוע ולא לרחם ולא ללמד זכות על המסית בבחינת הנחש הקדמוני, כי מנסה בהם ה' אלוקיננו אותנו במבחן האמונה.

שליחותם לשם שמים באמונה וביטחון (שם, כד):
"ויאמרו אל יהושע כי נתן ה' בידינו את כל הארץ,
וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו".

וזאת בחינת בקשת כל אחד ואחד מאיתנו מאת
הקב"ה: "שלחני כי עלה השחר" (בראשית לב, כז),
בבחינת (שם מה, ה): "כי למחיה שלחני, כי לא מלביי"
(במדבר טז, כח). כי אחרי שאדם רחש בתפילתו ושיחר
את פני ה' אלוקיו, ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר
נכון מוצאו (הושע ו, ג), אז הקב"ה משלח אותו
מעבודת היצר לחירות, ואין לך בן חורין אלא מי
שעוסק בתורה (אבות ו, ב), וזו היא "יציאת מצרים"
אמיתית, שהן אותיות: "מציאת יצרים", כי אחרי
שאדם בא אל פרעה היצר הרע שבלבו המפנה עורף
כמו עורפה שפנתה עורף מחמתה (רות א, יד), כי חמת
מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה (משלי טז, יד),
ואחרי שאדם מוצא את יצריו ומולק את ראשו
ממול עורפו ולא יבדיל עצמו מן הקדושה (ויקרא ה,
ח), ועושה עבודה אישית לבער חמץ היצר מליבו
ומעבירו מדעתו, ועושה חשבון נפש ויוצא לחירות
אמיתית, אזי וחמת המלך שככה (אסתר ז, י),
והקב"ה פודה את ישראל מכל צרותיו (תהלים כה,
כב), כשהוא יפדה את עצמו מכל עוונותיו (שם קל, ח),
כי אז: "יחל ישראל אל ה' כי עם ה' החסד והרבה
עמו פדות, והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו" (שם
קל, ז-ח), ואיך פודה את עצמו? בתיקון מצות הברית
ומצות פדיון הבן! ככתוב: "פדות שלח לעמו- צווה
לעולם בריתו קדוש ונורא שמו" (תהלים קיא, ט).
וכשמתפלל להקב"ה במלחמת היצר: "פדני מעושי
אדם" (תהלים קיט, קלד), אז מציל את הנפשות
התלויות בו העשוקות בין הקליפות, בבחינת (שם סט,
ט): "קרבה אל נפשי גאלה למען אויבי פדני".

והנה אנו מבקשים מאיתו יתברך: "שובנו אלוקי
ישענו והפר כעסך עמנו" (שם פה, ח), כי הקב"ה
מבקש מאיתנו (מלאכי ג, ז. זכריה א, ג): "שובו אלי
ואשובה אליכם", ואנו מבקשים (איכה ה, כא):
"השיבנו ה' אליך ונשובה". הא כיצד? מי ישוב
קודם?! והתשובה פשוטה: כי עצם תפילתנו
להשי"ת: "השיבנו אבינו לתורתך וקרבתנו מלכנו
לעבודתך", היא בעצמה התשובה שהקב"ה מבקש
מאיתנו להשיבנו אליו בבחינת פתחו לי פתח כחודו
של מחט (מדרש שהש"ר ה, ג), כי יצרו של אדם מתגבר
עליו בכל יום, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו
(קידושין ל:), וכן דרשו חז"ל (ב"ב עה). עתיד גבריאל
לעשות מלחמה עם לויתן, ואלמלא הקב"ה עוזרו,
אינו יכול לו, שנאמר (איוב מ, יט): "העושו יגיש
חרבו". שהרי היצר מאש ואנחנו מעפר, זכור כי עפר
אנחנו (עי' קידושין פא. דאת נורא ואנא בישראל). ואז בא
הקב"ה ושחט למאך המוות ששחט לשוחט (מפיוט חד
גדיא), ואומר לו (שמות ה, טז): שלח עמי ויעבדוני,
בבחינת אין מלך בלא עם, בבחינת גחלים עמומות
(תניא), שגם הם יכירו וידעו מלכותו יתברך בעולם.

באים בנצחוננו של מקום. פלשתים באו בנצחוננו של
גלית, מה היה סופו, לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. בני
עמון באו בנצחוננו של שובד, מה היה סופו, לסוף נפל
בחרב ונפלו עמו. ואתם אי אתם כן. כי ה' אלהיכם
ההולך עמכם להלחם לכם וגו', זה מחנה הארון:

והנה ראינו לאורך כל ההיסטוריה כי דימוי עצמי
חלש ונחשל תמיד היה בעוכרנו, ככתוב במלחמת
עמלק הרשע (דברים כה, יח): "אשר קרך בדרך ויזנב
בך כל הנחשלים אחריך, ואתה עיף ויגע ולא ירא
אלוקים". ומי הכה וכיתת את המעפילים? כמובן
העמלקי (במדבר יד, מה). כי אין עמלק יכול לשלוט
עלינו אלא בחולשה נפשית ורוחנית ובקרירות,
ורפיון ידיים בביטול תורה, וחוסר אמונה ויראת
שמים, וכך מובטח לו מיצחק אבינו (בראשית כז, מ):
"ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבוד והיה כאשר
תריד ופרקת עולו מעל צווארך". ובמקום שאין
אנשים השתדל להיות איש, ובשעת המכנסים פזר.
אבל כלב בן יפונה היה כולו לב לאביו שבשמים,
והיה נאמן בשליחותו כי היה גלגול אליעזר עבד
אברהם הנאמן, וגם יהושע נתעברה בו נשמת לוי
(ילקוט ראובני אות ג' בשם כוונות האר"י ז"ל), וגם לחם
בעמלק בסוף פרשת בשלח (שמות יז, יג), לא נפלו
בקרירות והנחשלות והרפיון של המרגלים, כי
בשפלות ידיהם דלף בית ישראל.

וכן שנינו (ראש השנה ג, ח): והיה באשר ירים משנה ידו
וגבר ישראל וגו' (שמות יז), וכי ידיו של משה עשויות
מלחמה, או שוברות מלחמה: אלא לומר לך: כל זמן
שהיו ישראל מסתכלים פלפי מעלה ומשעבדים את
לבם לאביהם שבשמים, היו מתגברים. ואם לאו,
היו נופלים. פיוצא בדבר אתה אומר (במדבר כא):
עשה לך שרף ושים אתו על נס, והיה כל הנשודך
וראה אתו וחי. וכי נחש ממית, או נחש מחיה? אלא
בזמן שישראל מסתכלים פלפי מעלה ומשעבדים את
לבם לאביהם שבשמים, היו מתרפאים, ואם לאו,
היו נמוקים.

ומה עשו המרגלים שהיו כולם ראשי בני ישראל
(במדבר יג, ג)? לא רק שלא חיזקו את עם ישראל
באמונה וביטחון בחיזוק רוחני, אלא עוד נפלו
והפילו והחלישו את כל עם ישראל, משל לרועה צאן
שכעס על העדר הוליד עיזה עיוורת בראש העדר
להנהיג את הצאן, וכיון שנפלה בבור נפל אחריה כל
העדר. וזאת גם היתה התביעה על שאול המלך
במלחמת עמלק שאמר לשמואל הנביא (ש"א טו, כד):
"חטאתי, כי יראתי את העם ואשמע בקולם"
"ויאמר שמואל הלוא אם קטן אתה בעיניך, ראש
שבטי ישראל אתה" (שם יז)?!

אבל יהושע וכלב שלח אותם יהושע חרש (יהושע ב,
א), לומר לו דבר שליחותם בסוד רז בסתר, בצניעות
לשם שמים, ולא לשם מבחן לנסות את ה' חס
ושלום, ולא נגד כל העם בפרהסיא. ולכן צלחו
בשליחותם, וסוף דבריהם מעיד עליהם שעשו

כד, יא): ערבה כל שמחה. "והיה בבקר" זה ביקור מומי יצה"ר בליבנו, כמו שהיו מבקרים קרבן פסח במבחן הביקורת ארבעה ימים (פסחים צו. ערכין יג: ע"ז ה:). "אם יגאלך טוב יגאל", אין והיה, אלא לשון שמחה. בבחינת (תהלים יט, ט): פקודי ה' ישרים משמחי לב, ואין טוב אלא תורה, שנאמר (משלי ט, ב): כי לקח טוב נתתי לכם, לקח בחינת (שמות יב, כא): משכו וקחו לכם, כי בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין כי מאור שבה מחזירם למוטב (קידושין ל:). "ואם לא יחפוץ לגאלך", כי לא תגאל התורה שעזובה, כמו שנאמר (ירמיה ט, יא): על מה אבדה הארץ על עוזבם את תורתך, וכן הוא אומר (ירמיה ב, יג, יז): אותי עזבו מקור מים חיים, אז: "וגאלתיך אנכי (ה' אלוקיך) חי ה' שכבי עד הבוקר", כי בזכות האמונה באנכי ה' אלוקיך (שמות כ, ב), בבחינת (מכות כד:). בא חבוקוק והעמידן על אחת: וצדיק באמונתו יחיה (חבוקוק ב, ד), הוא יגאלנו שנית, וישמיענו ברחמינו לעיני כל חי לאמור: "הן גאלתי אתכם אחרית כראשית להיות לכם לאלוקים, אני ה' אלוקיכם" (מתוך קדושת כתר לתפילת מוסף). וזה בחינת: "שכבי עד הבוקר", בבחינת (איכה ג, כג): חדשים לבקרים רבה אמונתך. וכן הוא אומר: "על הגאולה ועל התמורה" (רות ד, ז), כי כבר הבטיח לנו הקב"ה שלא ימיר אותנו לעולם באומה אחרת אפילו רע בטוב (פסחים פז: גיטין נו: מדרש רבה רות הקדמה פ"ג ופ"ד, ומדרש איכ"ר פ"א פ"ג, ומדרש זוטא שם. ותדב"ר פכ"ד, ותדב"ר פ"ט ופ"י). ואפילו בלי זכות התורה יגאלנו אפילו בדור שכולו חייב (סנהדרין צח:), שהרי בת קול יוצאת מהר חורב בכל יום, ואומרת: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה (אבות ו, ב), מפני שהתורה חוגרת שק, ועומדת לפני הקב"ה ואומרת לפניו: ריבונו של עולם, עשאוני בנך ככינור שמנגנים בו לצים (סנהדרין קא. כלה פ"א מ"א), ועל זה נענש אפילו דוד מלך ישראל, כמו שדרש רבא מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה זמירות! שנאמר (תהלים קיט, נד): "זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי", אמר לו הקב"ה דברי תורה שכתוב בהם (משלי כג, ה): "התעייף עיניך בו ואיננו", אתה קורא אותן זמירות? הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו (סוטה לה:). וגם שאלו לתורה חוטא מה עונשו? אמרה להם: יביא אשם ויתכפר לו! שאלו להקב"ה החוטא מהו עונשו? אמר להם: יעשה תשובה ויתכפר לו! שנאמר: טוב וישר ה' (תהלים כה, ח). למה הוא טוב? כי הוא ישר. למה הוא ישר? כי הוא טוב. על כן יורה חטאים בדרך (שם), שהוא מורה לחטאים דרך שיעשו תשובה. לפיכך הושע הנביא מזהיר את ישראל, ואומר להם (הושע יד, ב): שובה ישראל (פסיקתא דר"כ פכ"ד אות ז, ילקו"ש פכ"ה רמז תשי"ב. ועי' מהרש"א בח"א יומא לו: בד"ה וכן בשלמה). וכן הוא אומר (ירמיה ג, יד-כב): שובו בנים שובבים, בין עושים רצונו של מקום, בין אין עושים

וזאת הבחינה היא בשליחות הכוח האנושי, זרוק את השכל וההיגיון, ותתחבר להקב"ה באמונה וביטחון מעל השכל, בבחינת (תהלים נה, כג): "השלך על ה' יהבך" - כי י"ה-בך. וכן הוא אומר (קהלת יא, א): "שלח לחמך על פני המים כי ברוב המים תמצאנו", ואין לחם אלא תורה, שנאמר (משלי ט, ה): "לכו לחמו בלחמי", ואין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיה נה, א): "הוי כל צמא לכו למים", בבחינת (עמוס ה, יא): "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'", ואם למדת תורה הרבה ואכלת אותה ושתית ממנה לרוייה כמו לחם חוקך על פני מים, ובזכותם שילחת ממך את חמץ היצר האויב השונא שלך, "כי שנא שלח" (מלאכי ב, טז), אז יתקיים בך: "כי ברוב המים" - בחינת בא בימים, "אמרתי ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה" (איוב לב, ז). ואז "תמצאנו" - "אם תחפשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא" (משלי ב, ד-ה), כי בשפתי נבון תמצא (משלי י, ג), ובדרך צדקה תמצא (שם טז, לא), והחכמה מאין תמצא (איוב כה, יב), וכל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה (קהלת ט, י). וזה בחינת שלח לחמך, בבחינת (משלי כה, כא-כב): "אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים (לימוד תורה כנ"ל), כי גחלים אתה חותה על ראשו, וה' ישלם לך". למה ישלימו לך בלימוד תורה? כי: "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים איתו" (משלי טז, ז). ורק התורה שנמשלה למים מכבה את אש היצר הרע, בבחינת בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל: ב"ב טז:), ואין דרך אחרת להינצל מיצר הרע, כמו שאמר הקב"ה הלוואי אותי עזבו ותורתי שמרו, כי מאור שבה מחזירם למוטב (ירושלמי חגיגה ו: פ"א ה"ז), ורק התורה הקדושה מבטלת הרהורים רעים מן האדם (אבות דר"ן פ"כ מ"א, רמב"ם איסורי ביאה כא, יט. כב, כא), שאין אדם ניצול מהם בכל יום (ב"ב קסד:).

וזה בחינת: "שלח לך אנשים", בחינת: "שלחני כי עלה השחר", בחינת: "ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל, ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ה' שכבי עד הבקר" (רות ג, יג). "ליני הלילה", ליני בעולם הזה שדומה ללילה, "והיה בבוקר", זה העולם הבא שכולו בוקר, "אם יגאלך טוב יגאל", זה הקב"ה שהוא טוב, שכתוב בו (תהלים קמה, ט): טוב ה' לכל ורחמי על כל מעשיו, "ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ה'" (עי' ירושלמי חגיגה ט: פ"ב ה"א, וכ"ה בתוסי' חגיגה טו. ד"ה שובו). כי כך אומר הקב"ה לשכינתו: אחותי, רעייתי, יונתי, תמתי, כנסת ישראל "ליני הלילה" בגלותך, בחינת שחיטת היצר בגאולה קטנה בלילה (עי' ברכות ד:), כמו שנאמר (שמות יב, ו): ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים, ועריבות השינה בלילה היא בתחילת הלילה, כי ערב הוא לשון נשף וחושך, בחינת (ישעיה

הקניץ משנתו וריקה נפשו מכל מעדניו. וזה בחינת (בראשית כח, יז): "וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה, ואנכי לא ידעתי". אשרי אדם שומע!!!

ואתה דע לך כי כנפי נשרים - כנפיך, אם תגביה עוף - תגיע רחוק והשמים הם הגבול, ואם תתכחש להם - יתכחשו לך, ואתה נבול תיבול.

והנה דו שיח בין הקב"ה לישראל: "ישראל שכחת מי אתה!" - "לא, איך יכולתי!" - "שכחת מי אתה בהבלי הזמן, וכך שכחת אותי, תתבונן בתוכך ישראל יש בך הרבה יותר ממה שאתה חושב, עליך לעזוב את הבלים ולחזור אל מקומך בארץ החיים תחת כסא הכבוד!" ואז צועק ישראל במר שיחו: "אינני יכול, אינני מי שהייתי אז!" ואז אומר לו הקב"ה: "זכור מי אתה, אתה בני והמלך האמיתי, זכור מי אתה!"

מי הוא מלך בן של מלך מלכי המלכים, בן תורה, המולך בכל אשר לו: מוח- לב- כבוד, מ'-יש, ל'- אין, כ'-מלך, היה דומה לו, ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

דוגמאות מן הנביאים לאופי השליחות

הראוי

חֲזוֹן עֲבַדְיָה כֹהֵן אֶמְרָא אֲדָנִי יְהוָה לְאָדָם שְׁמוּעָה שְׁמַעְנֵנוּ מֵאֵת יְהוָה וְצִיר בְּגוֹיִם שְׁלַח קוֹמוֹ וְנִקְוָמָה עֲלֶיךָ לְמַלְחָמָה (עובדיה א, א): וכן היו דברי ירמיהו הנביא בשליחותו (ירמיה א, ז-ט-י): וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֵל תֹּאמַר נַעַר אֲנִי כִי עַל כָּל אֲשֶׁר אֶשְׁלַחְךָ תִּלְךָ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ תִּדְבֹר: אֵל תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי אֲתָךְ אֲנִי לְהַצִּלְךָ נְאֻם יְהוָה: וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת יְדוֹ וַיִּגַע עַל פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה נִתְּנִי דְבָרִי בְּפִיךָ: רְאֵה הִפְקַדְתִּיךָ הַיּוֹם הַזֶּה עַל הַגּוֹיִם וְעַל הַמְּמַלְכוֹת לְנַתּוֹשׁ וְלְנַתּוֹץ וְלְהַאֲבִיד וְלְהַרְסוֹס לְבָנוֹת וְלִנְטוֹעַ: רָאִינוּ אֵת שְׁלִיחוֹת הַנְּבִיאִים מֵאֵת הַשָּׁמַיִם כִּרְצוֹנוֹ בְּלִי פֶחַד, כֹּאֲשֶׁר אָמַר יִשְׁעִיָה הַנְּבִיא (ישעיה פרק נ): כֹּה אָמַר יְהוָה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת אֲמַכֶּם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיךָ אוֹ מִי מִנּוֹשֵׁי אֲשֶׁר מְכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בְּעוֹנֵיכֶם נִמְכַרְתֶּם וּבְפִשְׁעֵיכֶם שְׁלַחְתָּה אֲמַכֶּם (שלח לך אנשים-שלח תשלח את האם כמ"ש בהקדמת התיקונים): מְדוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֵה הַקְּצוֹר קְצָרָה יְדֵי מִפְּדוּת (היד ה' תקצ"ד), וְאֵם אֵין בִּי כַח לְהַצִּיל הֵן בְּגַעַרְתִּי אֲחֵרִיב יָם אֲשֵׁים נְהָרוֹת מְדַבֵּר תִּבְאֵשׁ דְּגַתָּם מֵאֵין מִיָּם וְתִמְתֵּם בְּצִמָּא: אֲלֵבִישׁ שְׂמִים קְדָרוֹת וְשֶׁק אֲשֵׁים כְּסוּתָם: אֲדָנִי יְהוָה נָתַן לִי לְשׁוֹן לְמוֹדִים לְדַעַת לְעוֹת אֵת יְעָף דְּבַר יְעִיר בְּבִקָּר בְּבִקָּר יְעִיר לִי אֲזוֹן לְשִׁמְעַ כְּלִמּוֹדִים: אֲדָנִי יְהוָה פָּתַח לִי אֲזוֹן וְאֲנִי לֹא מְרִיתִי אַחֲרָה לֹא נְסוּגוֹתִי: גּוֹי נִתְּנִי לְמַפְסִים וְלַחֲנִי לְמַרְטִים פְּנִי לֹא הִסְתַּרְתִּי מִכְּלִמּוֹת רֹקֶן: וְאֲדָנִי יְהוָה יַעֲזֹר לִי עַל כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי עַל כֵּן שְׁמַתִּי פְּנִי כְּחִלְמִישׁ וְאֲדַע כִּי לֹא אֲבוֹשׁ: קְרוֹב מִצִּדִּיקִי מִי גְרִיב אֲתִי נַעֲמֶדָה יָחַד מִי בַעַל מִשְׁפָּטִי יִגַּשׁ אֵלַי: הֵן אֲדָנִי יְהוָה יַעֲזֹר לִי מִי

רצונו של מקום בניס אתם לה' אלוקיכם (קידושין לו. כר"מ, וע"ש בן יהודה. וכ"ה ב"ב י. כרע"ק), להוציא מידי ספ"ק של עמל"ק היש ה' בקרבנו אם אין (שמות יז, ז), אלא בקרבך קדוש ישראל (ישעיה יב, ו. הושע יא, ט. וע"י בבלי תענית יא: וירושלמי תענית י:), כי אני ה' השוכן איתם בתוך טומאותם (ויקרא טז, טז). ובזכות כנפות ציצית בסוף פרשתנו (במדבר טו, לח) נזכה לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה (איוב לח, יג), כי קש"ר ציצית בגימטריא קש"ר לבטל שק"ר של ש"ך-פ"ר דינים, ולכן נסמכה פרשת ציצית לפרשת הקרבנות לקרב את ישראל לאביהם שבשמים, ובכך ינצחו את הגויים בכל הקרבנות בזכות הקרבנות בנדר ונדבה מרצונו של האדם, ובפרט סמיכות פרשת חלה (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם תרימו תרומה, וסמיכות פרשת שגה (שם, ל): "והנפש אשר תעשה ביד רמה", לרמוז על רמות הרוח של הנשיאים שגרמה לקלקולם להפרישה ולהרים אותה לה' בבחינת (דה"ב יז, ו): ויגבה לבו בדרכי ה'. וגם אמרו בתלמוד ירושלמי המובא בילקוט ראובני (אות ט): כשבאו המרגלים ראו שישראל עוסקים בהלכות חלה, אמרו להם לארץ ישראל אין אתם נכנסים, ואתם עוסקים בהלכות חלה!! ולכן מסר להם פרשת חלה בתורה לרמוז על אמונת ביאתם לארצנו הקדושה. וכן סמיכות פרשת מקושש עצים ביום השבת (שם, לב) לרמוז על פגיעה במלכות שמים ביום שביעי הרומז למלכות, ומידה טובה מרובה לפי מה שכתבו בעלי התוספות (ב"ב ק"ט: ד"ה אפילו קטנה) כי מעשה המקושש היה בתחילת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים, שאמר במדרש: כי לשם שמים נתכוון, שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהם שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחוייבים במצוות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים. ע"ש. וזה שאמרו בסנהדרין (פ:): כי מקושש הוראת שעה היתה, ולפי דברי התוספות בשם המדרש הנ"ל יובן בס"ד כי עשה כן לשם שמים לצורך שעה (ראה רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ד ה"ד), ולכן זכה שנכתבה פרשה בתורה על ידו (ב"ב ק"ט. וסנהדרין ח.). ויהי רצון שנזכה מהרה לקיום התורה (ויקרא כה, מט): "או דדו (דוד) או בן דדו (בן דוד) יגאלנו", במהרה בימינו, אמן ואמן.

מוסר השכל

לו ידע האדם מה אצור בתוכו ומה רב כוחו, חיש מהר היה מתנער מתרדמתו אשר הפיל עליו יצרו, ואחז שמורות עיניו, ויפקח עיניו ליאור באור פני מלך מלכו של עולם, וישוב אל ה' ויעסוק בתורה בשמחה כאשר יוכל ולא יוציא הזמן היקר מפניו בהבלי העולם הזה. ואז ידע מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, וכי כל קנייניו ואוצרותיו הגשמיים הן הנה רק חלום אחד ארוך בן שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה, ורק אז

ואוהב לארח ולפנק, ואילו חברו בשיא חוצפתו אומר לו שהוא רוצה קודם לבדוק את ביתו אם זה מתאים לו להתארח שם? ואם המקרר לא ריק? ואם יש אוכל ומיטה בבית? הלא מיד יגרשו מפניו. כך אותו דבר הקב"ה מארח אותנו בארצו ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה, ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה תמיד מראשית שנה ועד אחרית שנה. ואנחנו בחוצפתנו כי נואלנו מבקשים לשלוח מרגלים שיבדקו אם הארץ מתאימה לנו. אז אומר לנו הקב"ה מראש, אני לא צריך לחכות להחלטתכם, מעכשיו הארץ הקיאה אתכם ולא תכנסו לארץ כל הדור הזה, כולכם תמותו במדבר בארץ לא זרועה כרצונכם, ורק בניכם אחריכם יבואו לארצי ויירשוה!

"איש אחד - איש אחד למטה אבותיו תשלחו", רומז להם הקב"ה כי רק שני אנשים ישרדו את השליחות הזאת בצורה טובה, "איש אחד" הוא כלב, "איש אחד" הוא יהושע, שהם יתאחדו עם "ה' איש מלחמה", ויאמינו בו במלחמתו נגד כל המלכים והנפילים והענקים, "ה' ילחם לכם ואתם תחרישונו", בבחינת "ויהס כלב", בבחינת "שתוק כך עלה במחשבה". ומה הציל את כלב? "למטה אבותיו", שהתפלל במערת המכפלה אצל אבותיו הקדושים. ומה הציל את יהושע? "למטה אבותיו תשלחו", שהרי שלחה לו שרה אמנו את אות י' משמה, ועל ידי מי שלחה לו? על ידי משה רבנו בסוד הדעת.

וכן כתוב בילקוט ראובני (אות כב-כג) בשם המדרש, א"ר יהושע בן קרחה: יו"ד שנטל הקב"ה משרי, נחלק חציו לשרה, וחציו לאברהם. אמר רשב"י יו"ד שנטל הקב"ה משרי, היה טס ופורח לפני כסא הקב"ה, אמר לפניו: רבש"ע בשביל שאני קטנה שבאותיות הוצאתני משרה הצדקת? אמר לו הקב"ה לשעבר היית בשמה של נקבה ובסופן של אותיות, עכשיו אני נותן בשמו של זכר ובראשן של אותיות, שנאמר (במדבר יג, יז): ויקרא משה להושע בן נון יהושע (מדרש רבה פ' לך, וכ"ה במדרש רבה פ' וארא).

והרי אות י' היא חכמה (פתיחת אליהו), בבחינת חכמות נשים בנתה ביתה, שהיא ידעה להיבדל ולפרוש מפרעה ואבימלך המלכים שרצו אותה (ראה כתובות נא: גבי שבויי מלכות, ברש"י ד"ה ליסטות), וידעה שישאו אותה כמו אסתר עם אחשורוש (ראה ב"ר פמ"ח פ"ג: אמר רע"ק מה ראתה אסתר וכו'), והיא ידעה להיבדל מישמעאל שהיה מצחק עם יצחק, ואמרה לאברהם אבינו: "גרש את האמה הזאת ואת בנה, כי לא יירש עם בני עם יצחק", ובכוח זה הבדילה את יהושע מעצת המרגלים החטאים.

וימצא כתוב בספר הבהיר (סי' נח) לר' נחוניא בן הקנה, וזו לשונו: וסמך ליה: "אשר כרת את

הוא ירשיעני הן פלם כפגד יבלו עש יאכלם: מי בכם ירא יהוה שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו יבטח בשם יהוה וישען באלהיו: הן פלכם קדחי אש מאזרי זיקות לכו באור אשכם ובזיקות בערתם מידי היתה זאת לכם למעצבה תשפבון: וכן נאמר בפרשתנו ששכבו בני ישראל בעצב (במדבר יד, א): ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא: ושם (ישעיה נא, יב-יג) אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מִנְחֻמְכֶם מִי אֶתְּ וּתִירָאִי מֵאֲנוּשׁ יְמוֹת וּמָוֶן אֲדָם חָצִיר יִתָּן: ותשפח יהוה עשך נוטה שמים ויסד ארץ ותפחד תמיד כל היום מפני חמת המציק באשר כוון להשחית ואינה חמת המציק:

הפקת לקחים מן הפרשה

"שלח לך אנשים" לדעתך (רש"י), נכון זה על פי ה' (במדבר יג, א), ברשות ה' שלא עיכב על ידו (רש"י), אבל אין זה לרצוני! אז למה אני מסכים? כי הבא להיטמא פותחים לו (יומא לח), הכל צפוי והרשות נתונה (אבות ג, טו)! והתביעה היתה כי זה לא בא מהוראה מגבוה על פי ה' מלכתחילה, אלא זה בא מעת ערב רב שלא האמינו ורצו לשלוח מרגלים וסחפו את כל העם עד הגדולים והטובים שבהם, ובאמת חטא המרגלים היה על ידי קליפת ערב רב (ילקוט ראובני אות לג), וזה היה קלקולם, כמו שהיה בימי שמואל הנביא שביקשו להם מלך על פי עצמם, ולא הסתפקו במלכות שמים (ראה שמואל א' פרק י"ב)! ולכן שאול המלך לא המשיכה מלכותו, ואילו מלכות דוד שנמשח למלך על פי ה' כאשר אמר לשמואל הנביא, המשיכה מלכותו עד ביאת משיח בן דוד במהרה!

"ויתורו את ארץ כנען", בבחינת כל יתר כנטול דמי, וכל המוסיף גורע, ובחינת (במדבר טו, לט): "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם", בבחינת (קהלת א, יג): "ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה" (וראה כאן מדרש רבה). והם עשו להיפך (שבועות מז:): "ותרגנו באהליכם", שמעון בן טרפון אומר: תרתם וגייניתם באוהלו של מקום.

"את ארץ כנען", בבחינת רצון לעשוק, בבחינת (הושע יב, ח): "כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב".

וכן כתב בילקוט ראובני (אות כד) בשם כוונות האר"י ז"ל, כי שלח משה ליתור אית הארץ היא לאה, כי רצה לשולחם בסוד לאה עלמא עילאה רחמים. והם לא רצו רק בסוד הדין, שהוא מלכות שהוא רחל, ויבואו עד ריחוב ליבא ח'מת ר"ית רח"ל. ע"כ. ונצדק קד"ש.

"אשר אני נותן לבני ישראל", מרמז להם הקב"ה שאין דעתו נוחה משליחותם, שהרי אני נותן לכם את הארץ, אז ממילא מה לכם לבדוק אחרי מתנתי אם היא טובה, והלא תומת ישרים תנחם. ומה גדולה חוצפתכם כאותו אדם שאירח את חברו לביתו, והלה ידוע כאדם עשיר עם לב טוב ועין יפה

בספרו קהלת יעקב מקארלין (ערך יהושע, דלי"ד ע"א), והרמ"ע מפאנו בספרו גלגולי נשמות (הנד"מ עם פי מאיר עין סי' מ' אות צ') בשם מהרש"ו, וע"ש מאיר עין (סוף אות פה, הערה תד) מש"כ בזה מפי ספרים וסופרים, כי חנוך ואליעזר ויהושע נתגלגלו ביוסף ומשיח, דהיינו משיח בן יוסף. ע"ש היטב והשווה לכאן (וראה ילקוט ראובני פ' בראשית אות תשי"ט ופי' וישב אות י"ד). וזה שאמר הפסוק (בראשית מח, ט): "בני הס" וגו', בניי ה"ם ראשי תיבות: "יהושע בן נון הוא מימני, שהוא בנו של יוסף, כי האב זוכה לבן (עדות פ"ב מ"ט), והבן מזכה את אביו (סנהדרין קד).

וכן מצאתי בס"ד מפורש בילקוט ראובני (אות יג) בשם הרמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות, כי מיוסף שלח יהושע בן נון נע"ר שמרע"ה שיתף עמו שכינה דבכל בי עשרה שכינתא שריא וקדמא ואתיא ולכבודה לא ימיש מתוך האהל. וכן כתב שם (אות טו) בשם הרב טוב הארץ, כי יש בתוך השם "יהושע", יו"ד ה"י וי"ו שיי"ן עי"ן, תמצא את יוסף זקנו, שהוא נער הנזכר, וכן נקרא יהושע נער שלא ימיש מתוך האוה"ל מוע"ד הוא בגי' יוס"ף שבתוכו, ואח"כ נתעלה במדרגה על זקנו והיה זקן, ואמרו חז"ל כי פסוק זה שר העולם אמרו, כי בזקנותו הגיע לחצי הבריאה, ולכן זקן חצי שד"י, וחיינו כחיי יוסף, והדברים עתיקים.

"כל נשיא בהם", מה גרם להם לחטוא, הרי כולם אנשים ראשי בני ישראל המה (במדבר יג, א), כשרים וחשובים (רש"י)? התשובה: "כל נשיא בהם" כלומר, רצונם להיות נשיאים, שהוא מעמד שיתבטל בארצנו הקדושה (זוהר פ' שלח המובא בילקוט ראובני אות ז), ועל זה נאמר (פרקי אבות פ"ד מ"א): הכבוד מוציא את האדם מן העולם. ושכחו כי נשיא אין על גביו אלא ה' אלוקיו (הוריות ט), וזה שאמר להם משה רבנו (שם, יז): עלו זה בנגב, כלומר תעלו בדעתכם מן הפסולת אל הסולת. והם עשו להיפך, ולכן נדרשו שמותיהם לגנאי (ע"י פסיקתא, ותנחומא פ' האזינו, המובאים בילקוט ראובני אות ט-ז). וראה סוטה לד: וראה עוד בזוהר הקדוש על פרשתנו בביאור שמות ילידי הענק על לימוד התורה הקדושה). וזה שאמר רב יוסף בנו של ריב"ל עליונים למטה ותחתונים למעלה (פסחים נ. וב"ב י:), כי הנשיאים העליונים התעלו בגדלותם (השווה רש"י שמות לה, כז-לד. במדבר ז, א), ויצאו אל הגאווה כמו קורח ועדתו ולכן נענשו קשות, כי אדם צריך לדעת שמצבו בעולם הזה אינו מדד המציאות למצבו בעולם הבא.

רש"י: "ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר", מה גרם להם לחטוא? שהעלימו עין מעונשה של מרים הנביאה, ואמרו: "לנו זה לא יקרה", מחמת גאוותם שהם נשיאים ועדיפים ממרים, היא נפלה ולקתה, אנחנו לא ניפול ובודאי לא נלקה. והרי רק בפרשת נשא (במדבר ו, ב) אומר רש"י כי נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר

אברהם", ומאי אשר כרת? כרת ליה ברית בין עשר אצבעות ידיו ועשר אצבעות רגליו, נתבייש אברהם (ע"י עירובין יט. ובפי' אור הגנוז לתלמיד הרשב"א ז"ל). אמר לו הקב"ה: "אני הנה בריתי איתך", ובו תהיה לאב המון גויים. ע"כ. נ"ב עלי גיליון בכתב יד: ע"י בבראשית רבה (פ' ויחי פ"צ"ז ס"ג) על מלאך מיכאל הממונה על ישראל שנגלה ליהושע בן נון ביריחו (יהושע ה, יג-יד): "ויאמר לא, כי אני שר צבא ה' עתה באתי", שצעק מתוך ציפורני רגליו. ע"כ. וכן הוא במדרש תנחומא (פ' משפטים סי"ח אות יח, ד"ה הנה אנכי): "התחיל צועק מתחת צפורני רגליו". ע"ש. ובמדרש אגדה (בובר, שמות פכ"ג ס"כ), ופסיקתא זוטרת (לקח טוב שמות פכ"ג, ס"כ): "רבנן אמרי: זה המלאך מיכאל הממונה על ישראל הוא שבא בימי יהושע וכו'. ע"ש. וראה לשם שבו ואחלמה (ספר הדע"ה ח"א דרוש א' ס"א), וביאורי אגדות למהר"א חבר בספרו אפיקי ים (ע"ז יא:), ופ"י הרמ"ז (זוהר דברים עמ' 251), ומגלה עמוקות (פ' ויחי ד"ה ומולדתך, ופי' משפטים ד"ה וגונב איש ומכרו). ותר"ץ.

ונראה לי בטעם הדבר בס"ד כי יהושע היה למטה יוסף, וקיבל את י' מיוסף כנגד עשר אצבעות רגלי יוסף שעמד על בהונות רגליו, ויצאו י' טיפות מעשר ציפורניים כנגד עשרה הרוגי מלכות. ואות י' היא חכמה (מתוך פתיחת אליהו) טיפי זרע שבמוח יוסף ממשיך ליהושע שבא מזרעו של יוסף, כמו שכתוב (בראשית מט, כד): "ותשב באיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו מידי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל" (ראה סוטה לו:), וכנגד זה נענש עשר שנים בבית האסורים (כמו אברהם אבינו בב"ב צא:), לתקן י' טיפות הנ"ל. ושני שנים הנותרים כנגד חטאו שיזכרהו שר המשקים כנגד כללות י"ב שבטים וי"ב צירופי שם הוי"ה וי"ב גבולי אלכסון וי"ב תחומין (כמו י"ב שנים במערת רשב"י בפקיעין בשבת לג: וראה משנת עדיות פ"ב מ"ט), עד שנגלה לו מט"ט מיכאל שר של ישראל ולימדו שבעים לשון כנגד שבעים אומות, על ידי שתיקן עשר טיפות עם י"ב שבטים וי"ב שנים שהם כנגד כ"ד ספרי תנ"ך וכ"ד קישוטי כלה, וגם י"ב שנים הם כללות השי"ס שהשלים סדר טהרות שלא לימדו אביו, ושנה ששה סדרי משנה כפול ב' פעמים הוא י"ב, כנגד ישראל שהם אות ב' של בראשית בשש אלפי שנות העולם וששת ימי המעשה בשי"ס, בבחינת (שמות טו, כז): "שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים" עד שבעים פנים לתורה, כנגד שבעים אומות, ושבעים לשון שלימדו חנוך מט"ט שהוא שרו של עולם (כמ"ש התוס' יבמות טז: וסנהדרין צד. וחולין ס. ודו"ק כ"ל), ושבעים פרי החג ושבעים נפשות בית יעקב במצרים. וא"כ יהושע הוא גלגול יוסף הצדיק כ"ל (ראה בשער הגלגולים הקדמה ל"ו, ובשער הייחודים), ופני יהושע כפני לבנה (ב"ב עה. וע"י מגילה יג. על שום אסתהר) בחינת ירח ובחינת יריחו בחינת מלכות, וחנוך בחינת מט"ט, ונקראו כולם בשם נער כ"ל, וכמ"ש הגר"י יאליש

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדַנִּי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר אֶכֶל: כְּלָנוּ
 בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נֶחְנוּ בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיוּ עַבְדֶּיךָ
 מְרַגְּלִים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִּי עָרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם
 לְרְאוֹת: וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר עַבְדֶּיךָ אַחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי
 אִישׁ אֶחָד בָּאָרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הַקְּטָן אֶת אֲבִינוּ הַיּוֹם
 וְהָאֶחָד אֵינָנוּ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי
 אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרַגְּלִים אַתֶּם: בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פְרַעֲה
 אִם תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם בָּוֹא אַחִיכֶם הַקְּטָן הִנֵּה:
 שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת אַחִיכֶם וְאֶתֶם הֶאֱסְרוּ
 וַיִּבְחָנוּ דְּבָרֵיכֶם הֶאֱמַת אֶתְכֶם וְאִם לֹא חֵי פְרַעֲה כִּי
 מְרַגְּלִים אַתֶּם: וַיֹּאסֹף אֶתֶם אֶל מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בְּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וְחִיו אֶת
 הָאֲלֵהִים אֲנִי יָרָא:

מה הקשר בין: "קחו מזמרת הארץ" האמור בשבטים, לבין: "ויכרתו משם זמורה" האמור במרגלים?

וביאור פרשה זו סתומה, ועל פי פרשתנו נבוא אל
 ביאורה, כאשר הראוני מן השמים: יוסף הצדיק
 רואה את אחיו ומכירם, וזוכר את החלומות, ואת
 פחדם שישתתרו עליהם, ויאמר עליהם מאין באתם?
 מטיפה סרוחה (פרקי אבות ג, א)! ויאמר אליהם
 בגלגול הבא נגזר עליכם כי תהיו מרגלים באמת, וגם
 אז מגאוותכם תראו את ערות הארץ. ויאמרו לו
 ועבדיך באו לשבור אוכל, כלומר לא הבאנו מן הארץ
 רק פירות להראות את זמרת הארץ וטובה וזרתנו
 משם זמורה, ככתוב בפרשתנו (במדבר יג, כג-כד-כה-כו-
 כז): וַיִּבְאוּ עַד נַחַל אֶשְׁכֶּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוּרָה
 וְאֶשְׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׂאֵהוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים וּמִן
 הָרִמְיָנִים וּמִן הַתְּאֲנִים: לְמִקּוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל
 אֶשְׁכּוֹל עַל אֲדוֹת הָאֶשְׁכּוֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: וַיֵּשְׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֶּץ אַרְבָּעִים יוֹם: וַיֵּלְכוּ
 וַיִּבְאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְאֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֶל מִדְבַּר פָּאֶרָן קְדֻשָּׁה וַיֵּשְׁבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֶת כָּל
 הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת פְּרֵי הָאָרֶץ: וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ
 בָּאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדִבֵּשׁ
 הוּא וְזֶה פְרִיָּהּ: וְהִנֵּה הֵם נִקְרָאִים בְּפִרְשֵׁתְנוּ בִּשְׁם:
 אֲשֶׁר כָּרְתוּ מִשָּׁם- "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְגַם עִשְׂרַת הַשְּׁבֹטִים
 בְּנֵי יַעֲקֹב אֲבִינוּ נִקְרָאִים בִּירִידָתָם לְצָרִים בִּשְׁם: "בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל", כְּכַתּוּב (בראשית מב, ה): וַיִּבְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי הִיָּה הַרְעֵב בָּאָרֶץ כְּנָעַן: וְאִז
 תָּרִים הַמְּרַגְּלִים אֶת הָאָרֶץ אַרְבַּעִים יוֹם כִּנְגַד שֵׁם
 אֲדֹנָי כְּפֹל יִי סְפִירוֹת, וְכִנְגַד אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים
 לֵילָה שֶׁהִיָּה מֹשֶׁה רַבְּנוּ בְּמִרוֹם לְהַתְּגַבֵּר עָלָיו חֲלִילָה
 [ולבסוף היו לייט ימים (תענית כט), כנגד לייט קללות
 ולייט מלאכות ולייט מלקויות (תיקוני תיקון מ"ח)],
 ומשה רבנו בבחינת יוסף, כמו שכתוב (שמות יג, יט):
 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ. וכאשר עשרת

עצמו מן היין (סוטה ב.). והם ראו את מרים
 בקלקולה, ולא הזירו עצמם מיינם וגאוותם, ודברו
 לשון הרע על ארצנו בלשון מדברת גדולות בכפירה
 באמונה ובטחון וביכולת ה', כאשר כתב רב ניסים
 גאון בספר המפתח למנועולי התלמוד (ברכות לב. ד"ה
 ואולם חי אנו) בעת שאירע מעשה המרגלים. עיין שם.

רש"י: ויקרא משה להושע, "נתפלל עליו: י"ה יושיעך מעצת המרגלים". מה זה נתפלל עליו באות
 נ', היה צריך לומר התפלל עליו? ויש לבאר על פי מה
 שכתב בילקוט ראובני (אות יב) בשם הרב מגלה
 עמוקות: יהושע לא קרא רק בן נון בחיריק, מלשון
 בין תבין את אשר לפניך, לפי שהשיג נ' שערי בינה,
 וז"ס בפי הבונה (שבת קד). אתו דרדקי לבי מדרשא
 שאפילו בימי יהושע בן נון לא נאמר כמותם (עיי"ש
 תוס' על ר"א ור"י התנאים, וקשה כי ריב"ל המוזכר שם היה
 אמורא), א"ב אל"ף בינ"ה, והכוונה על סוד שער אחד
 שהיה חסר מבניה, והוא שער החמישים שהשיג
 יהושע, לכן אמר יהושע בן נון. ע"כ. ולכן נקט רש"י
 נתפלל עליו, כי מה שלא השיג משה רבנו (ר"ה כא:
 נדרים לח. ותיו"ט על פרקי אבות פ"א מ"א ד"ה ומסרה
 ליהושע), השיג תלמידו יהושע בן נון.

וכן כתב בילקוט ראובני (אות יח) בשם הרב מגלה
 עמוקות (פי ואתחנן אופן כ"ז), כי ארץ ישראל נתקדשה
 בעשר קדושות כדתנן בפ"ק דכלים (פ"א מ"א), לכך
 התנה יהושע י' תנאים עם ישראל (ב"ק), לפי שיש
 קדושות תלויות בא"י, ומאחר שהתחיל הקב"ה
 להראות למשה י' ספירות, שהוא י' קדושות, בקש
 לכנוס לא"י, והשיב לו הקב"ה: אל תוסף דבר אלי
 עוד, כי גם ליהושע צריך לו חלק ב' קדושות, ולכך
 הוסיף ליהושע אות י'. ועוד כתב (אות יט) בשמו, כי
 עזרא ויהושע הם דמות סנדלפון מטרון, עזרא
 במקום סנדלפון, יהושע במקום מטרון, שהוא
 חנו"ך לנע"ר, ומשרתו יהושע בן נון נע"ר, והם
 מבערים שתי קליפות אלו עשו וישמעאל (כנגד דם
 וחלב כמ"ש הרמח"ל בספרו אדיר במרום). ועוד כתב שם
 (אות כ) יהושע בן נון שדומה לדג (נונא בארמית דג,
 וראה בסוף איגרת סוד הנחש למהר"י גיקטליא הנד"מ ע"י
 אמנון גרוס בסוף ספר שערי קדושה למהר"י), לשמוע
 תחנונים שלו בקרב הארץ. ועוד כתב שם (אות כא) כי
 יהושע גימטריא יופיא"ל ורזיא"ל שרי התורה.
 ועיין שם (אותיות יז-כה) ותר"ץ.

עונש עשרה מרגלים על גלגול עשרת השבטים, שאמר להם יוסף: "מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם".

בפרשת מקץ (בראשית פרק מ"ב) כתוב: וַיִּרְא יוֹסֵף אֶת
 אָחָיו וַיִּכְרַם וַיִּתְּנָם אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קְשׁוֹת
 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאָרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁבֵר
 אֶכֶל: וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת אָחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ: וַיִּזְכֹּר
 יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 מְרַגְּלִים אַתֶּם לְרְאוֹת אֶת עָרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם:

כלב בן יפונה שניצל מן המרגלים? כי בא מיהודה שהציל את יוסף ממוות בטוח, ככתוב (בראשית לו, כו-כז): וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַחִיו מֶה בָּצַע כִּי נִהְרַגְתָּ אֶת אַחִינוּ וְכָסִינוּ אֶת דָּמוֹ: לָכוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לַיִּשְׁמָעֵאלִים וְיָדְנוּ אֶל תְּהִי בּוֹ כִּי אַחִינוּ בְּשָׂרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אַחִיו: והוא היה מלך בבחינת יוסף, בחינות משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, ככתוב (שם מד, יח): וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי. וערב לבנימין בנפשו, ככתוב (שם, לב): כִּי עֲבַדְתָּ עֲרַב אֶת הַנֶּעַר מֵעַם אֲבִי לֵאמֹר אִם לֹא אֲבִיאֲנֹו אֵלָיִךְ וְחִטָּאתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים (ראה סוטה ז: ב"ק צב. מכות יא:). וכן ערב דוד המלך מיהודה לשאול מבנימין, ככתוב (ש"א יז, יח): וְאֶת אַחִיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת עֲרֻבְתָּם תִּקַּח (ראה ספר חסידים סי' תק"ד המובא בילקוט ראובני פ' וישב אות צח):

מדוע בנימין נשלח במקום יהודה בעצת המרגלים,

ומדוע נמחה שבטו בפרשת פילגש בגבעה?

ומי נשלח עם עצת המרגלים במקום כלב בן יפונה למטה יהודה? פלטי בן רפוא למטה בנימין, ככתוב (שם, לג): וַעֲתָה יֵשֶׁב נָא עֲבַדְתָּ תַּחַת הַנֶּעַר עֶבֶד לְאֲדֹנָי וְהַנֶּעַר יַעַל עִם אַחִיו: ובנימין עלה עם אחיו בעצת המרגלים. ולמה נענש בנימין? כי קללו אותו אחיו במיתה, ככתוב (בראשית מד, ט-יב): אֲשֶׁר יִמָּצָא אֹתוֹ מֵעֲבָדֶיךָ וְמֵת וְגַם אֲנַחְנוּ נִהְיֶה לְאֲדֹנָי לְעֲבָדִים: וַיִּמָּצָא הַגִּבִּיעַ בְּאֶמְתַּחַת בְּנִימִן: וקללת חכם אפילו על חנם היא באה (סנהדרין ז: מכות יא:), כאשר קילל יעקב אבינו את רחל אמו של בנימין, ככתוב (בראשית לא, לב): עִם אֲשֶׁר תִּמָּצָא אֶת אֶלְהֵיךְ לֹא יִחְיֶה נֶגֶד אַחִינוּ הַכֹּהֵן לְךָ מִה עָמְדִי וְקַח לְךָ וְלֹא יָדַע יַעֲקֹב כִּי רַחֵל גָּנְבָתָם: ומסכן בנימין גם הוא נענש בקללת חנם כמו אימו, ככתוב (בראשית לה, יז-יח): וַיְהִי בְהַקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמַּיִלֶדֶת אֵל תִּירָאִי כִּי גַם זֶה לְךָ בֵּן: וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֵּן אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בְנִימִן: ולכן נענש בעוון המרגלים עם אחיו השבטים, ככתוב (שם, טז): וַיֹּאמֶר יְהוָה מֶה זֵאת לַאֲמֹר לְאֲדֹנָי מֶה נִדְבַר וַיִּמָּצָא הַגִּבִּיעַ הָאֵלֹהִים מִצָּא אֶת עֹן עֲבָדֶיךָ הַנְּנוּ עֲבָדִים לְאֲדֹנָי גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר נִמָּצָא הַגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ: וזה היה עונש שבט בנימין בפרשת פילגש בגבעה, וכמעט נמחה שבט בנימין מישראל עד שהתנחמו אחיו והתירו לו קללתו, ככתוב (שופטים כא, טו-יז): וְהָעַם נָחַם לְבִנְיָמִן כִּי עָשָׂה יְהוָה פֶּרֶץ בְּשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמְרוּ יִרְשֵׁת פְּלִיטָה לְבִנְיָמִן וְלֹא יִמָּחָה שְׁבֵט מִיִּשְׂרָאֵל:

ומדוע נענשו בני בנימין בתאוות אשה כמו פילגש בגבעה? כי באו מאותם עשר טיפות זרע של יוסף הצדיק שיצאו בין עשר ציפורני רגליו בתאוות אשת פוטיפר (סוטה לו:!) כי היה ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים כדרך שיצאו מיעקב אביו, שנאמר:

השבטים מכחישים שבאו רק לשבור אוכל, מכחישים יוסף כנגדם על פניהם ואומר להם שהם באו לראות את ערות הארץ ואוכל הפירות רק לכיסוי, ורק יעקב אבינו הבין אותו והניח את דעתו לפייסו בגלגול הראשון של השבטים, ואביו שמר את הדבר להיפרע מהם בגלגול הבא של המרגלים, ככתוב (בראשית מג, יא): וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם כֵּן אֶפֹּאֵא זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכִלְיֵכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְּחָה מַעֲטַ צְרִי וּמַעֲטַ דְּבִשׁ נְכֹאת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים:

"והנה הקטן את אבינו, והאחד איננו", שניהם רומזים על יהושע וכלב

ורק אז הבינו השבטים את יוסף, ואומרים לו: "שנים עשר עבדיך וגו', והנה הקטן את אבינו היום והאחד איננו". רצו לומר לו שינצלו מהם שני מרגלים, "והנה הקטן את אבינו" - ראשי תיבות: איחד יהושע בין נוי"ן הקטן משבט אפרים, למטה יוסף הקטן באחיו (ראה ב"ב קיח:). "והאחד איננו" - הוא כלב בן יפונה שפנה מעצת המרגלים (סוטה יא:), ומרד בעצתם (סנהדרין יט:), ולא היה עם המרגלים אלא הלך להשתטח על מערת המכפלה (סוטה לד:). וגם אפשר לדרוש הפוך: "והנה הקטן את אבינו היום" - הוא כלב בן יפונה שהיה קטן במעלה ובשנים מיהושע בן נון (ראה ערכי יג), והוא נשאר אצל אבינו דהיינו בקברי אבותיו במערת המכפלה, שפירש כלב מעצת מרגלים, והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להם: "אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים" (סוטה לד:). "והאחד איננו" - הוא יהושע בן נון שהיה בבחינת האחד המיוחד מכל המרגלים, שהיה תלמידו המובהק של משה רבנו שהיה מבוטל בענווה גדולה כאילו איננו, כאשר אמר לפני הקב"ה: ואם אין (שמות לב, לב), ונחנו מה (שמות טז, ז-ח). ואז אומר יוסף לאחיו: הוא אשר דברתי כי אתם חוץ מהם מרגלים, אך בזאת תבחנו כי אם בבוא אחיכם הקטן הנה, שלחו מכם אחד (הוא לוי שלא היה עם המרגלים) ויקח את אחיכם (שנתעבר בנשמת יהושע הקטן בשבטים כמ"ש בילקוט ראובני על הפרשה אות ג' בשם האר"י ז"ל), ולכן משה רבנו שבא משבט לוי דווקא הוא מברך את יהושע שבא משבט יוסף, כי הוא חייב לו על הטובה שהצילו מן המרגלים.

באיזו זכות ניצלו לוי ויהודה מעצת המרגלים?

ולמה זכה לוי שלא נשלח ראש שבטו עם המרגלים? כי עסק בתורה כל ימיו, והאריך ימים יותר מכל השבטים, וגם שבטו לא השתעבד במצרים אלא עסק בתורה ולא חטאו בחטא העגל ויצא ממנו משה רבנו. ולמה זכה יהושע שניצל מן המרגלים? כי בא מיוסף הצדיק בעל דינם שמכרו אותו. ולמה זכה

לא שלט בו רמה ותולעה, ומת בעטיו של נחש, שנאמר: "ולבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו".

"משמר שלשת ימים", כנגד: "שלשה פשעי ישראל",

ושלשה גלגולי עשרת השבטים!?

וזה שכתוב (בראשית מב, יז-יח): וַיֵּאָסֶף אֶתְּם אֶל מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחֲיוּ אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרָא: כי נענשו על עוון מכירתו בשלשה גלגולים, ככתוב (איוב לג, כט): הֲן כָּל אֱלֹהִים יַעֲלֶה אֶל פְּעָמַי שְׁלוֹשׁ עִם גְּבַר: ונענשו השבטים בשלשה גלגולים על עוון מכירת יוסף בארבעה פשעים, ככתוב (עמוס ב, ו): כֹּה אָמַר יְהוָה עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אֲרֻבַּעַה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל מַכְרָם בַּבֶּסֶף צְדִיק וְאֶבְיוֹן בְּעֵבֹר נַעֲלִים: ומה היו שלשה גלגולי עשרת השבטים על עוון מכירת יוסף? גלגול ראשון: עונש עשרת המרגלים בפרשתנו, ומתו במיתה משונה של אסכרה (סוטה לה). גלגול שני: עונש גלות עשרת השבטים האבודים מעבר לנהר סמבטיון על ידי שלמנאסר-סנחריב מלך אשור, ככתוב (מ"ב יח, יא): וַיִּגַּל מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֶת יִשְׂרָאֵל אֲשׁוּרָה וַיִּנְחֶם בְּחִלָּה וּבְחָבוּר נָהַר גּוֹזֵן וְעָרֵי מְדִי: וַיִּתְּשֶׂם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאֶף וּבַחֲמָה וּבְקֶצֶף גְּדוֹל וַיִּשְׁלַח אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּה בְּיוֹם הַזֶּה: הַנְּסִתָּרֶת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגַלֶּת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת (דברים כט, כז-כח): גלגול שלישי, עשרה הרוגי מלכות (פרקי היכלות, וראה ילקוט ראובני פי' וישב אות נ"ד ואילך), ובכל דור ודור עדיין חטא מכירת יוסף קיים להיפרע ממנו (שם, ואות מ"ד, ואות פ"ג בשם מדרש משלי, וראה שם אות קי"ח בשם מגלה עמוקות אופן קצ"ג).

והנה ברשימת כתבי הרמח"ל שהיו בידי אלמנצי ("כרם חמד", ג' עמ' ק"מ) מוזכרים ב' חיבורים שנכתבו ע"י רמח"ל יחד עם רמד"ו, ונקראים "ויכוח" לתקן חטא מכירת יוסף, וכן "פעולה" להילחם נגד האוייבים ונגד ארמילוס הרשע. ספרים אלו נאבדו לעת עתה.

"ועל ארבעה לא אשיבנו" אמור על מכירת יוסף?

ומה היו ארבעה פשעיהם במכירת יוסף? א': שנאתו, ככתוב (בראשית לו, ד): וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי אֵתוּ אֶהָב אֲבִיהֶם מִכָּל אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֵם: והתורה אומרת (ויקרא יט, יז): לֹא תִשְׂנֵא אֶת אֲחִיךָ בְּלִבְּךָ. וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ (שם, יח). ב': גרמו הריגתו, ככתוב (בראשית לו, כד): וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר כֶּקֶּ אֵין בּוֹ מַיִם: מיס אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו (שבת כב. חגיגה ג), ובשפיכות

"אלה תולדות יעקב יוסף", אלא שיצא שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו, ואעפ"כ יצאו מבנימין אחיו, וכולן נקראו על שמו (סוטה לו:). ולכן נענש על זרעו שיצא לבטלה, ונתגלגלו בהם עשרה הרוגי מלכות כידוע.

וכבר ראינו כי התחלפו יהודה ובנימין, ובה יובן מה שאמרו חז"ל (יומא יב. מגילה כו. סוטה לו. זבחים נג. נד. ק"ח): וזו לשונם הקדושה: רצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה, ונכנסת לחלקו של בנימין, ובה היה מזבח בנוי, והיה בנימין הצדיק מצטער עליה לבולעה בכל יום, שנאמר: "חופף עליו כל היום", לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזין להקב"ה ולגבורה ולשכינה, שנאמר: ובין כתפיו שכן.

ועוד יובן מאמר חז"ל (סוטה לו: לו:). על מלחמת יהודה ובנימין לשם שמים, וזו לשונם הטהורה: כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר: "אני יורד תחילה לים", וזה אומר: "אני יורד תחילה לים!?! קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה, שנאמר: "שם בנימין צעיר רודם", אל תקרי רודם, אלא רד ים. והיו שרי יהודה רוגמים אותם, שנאמר: "שרי יהודה רגמתם". לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזין לגבורה, שנאמר: "ובין כתפיו שכן". אמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה, אלא זה אומר: "אין אני יורד תחילה לים", וזה אומר: "אין אני יורד תחילה לים", קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה, שנאמר: "סבבוני בכחש אפרים, ובמרמה בית ישראל, ויהודה עוד רד עם אלי". ועליו מפרש בקבלה: "הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש טבעתי ביון מצולה ואין מעמד" וגו', "אל תשטפני שבולת מים ואל תבלעני מצולה" וגו', באותה שעה היה משה מאריך בתפילה, אמר לו הקב"ה: "ידידי טובעים בים, ואתה מאריך בתפלה לפניי? אמר לפניו: "יריבנו של עולם, ומה בידי לעשות? אמר לו: "דבר אל בני ישראל ויסעו, ואתה הרם את מטך ונטה את ידך" וגו', לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל, שנאמר: "היתה יהודה לקדשו, ישראל ממשלותיו". מה טעם היתה יהודה לקדשו, וישראל ממשלותיו? משום דהים ראה וינוס!

ועוד אמרו חז"ל (מנחות נג:): "יבא ידיד בן ידיד, ויבנה ידיד לידיד, בחלקו של ידיד, ויתכפרו בו ידידים". יבא ידיד? זה שלמה המלך, דכתיב: וישלח ביד נתן הנביא ויקרא שמו ידידיה בעבור ה'. בן ידיד? זה אברהם, דכתיב: מה לידידי בביתי. ויבנה ידיד? זה בית המקדש, דכתיב: מה ידידות משכנותיך. לידיד? זה הקב"ה, דכתיב: אשירה נא לידידי. בחלקו של ידיד? זה בנימין, שנאמר: לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו. ויתכפרו בו ידידים? אלו ישראל, דכתיב: נתתי את ידידות נפשי בכף אויביה. ועוד אמרו ז"ל (ב"ב יז:). בנימין בן יעקב

פוטיפר, ולא פנה לבו מאת ה', והיה יפה תואר ויפה מראה (בראשית לט, ו).

(ו) לְמַטָּה יִשְׁשָׁכָר יִגָּאֵל בֶּן יוֹסֵף: שהוא משיח בן יוסף שיגאל אותנו, וגם שגאל את כל העולם מחרפת רעב, וגם שנגאל מן העבירה.

(ח) לְמַטָּה אֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן: כי נושע בזכות שהבין נוי"ן שערי בינה.

(ט) לְמַטָּה בְּנִימֵן פְּלִטִי בֶּן רְפוּא: שפלטו אל מן העבירה כמו פלטי בן ליש (סנהדרין יט, ו), ונתרפא מחולי היצר.

(י) לְמַטָּה זְבוּלֹן גְּדִיאֵל בֶּן סוּדִי: שהיה כגדי קטן בין אחיו, אך סוד ה' ליריאיו אשר כרת את אברהם כי גר יהיה זרעך וישלחהו מעמק חברון (סוטה יא).

(יא) לְמַטָּה יוֹסֵף לְמַטָּה מְנַשֶּׁה גְּדִי בֶּן סוּסִי: שהיה כגדי קטן בלי זקן, ולבסוף נחתם ברעמת זקן כמו סוס מלחמה שלחם ביצרו, ולא הכירוהו אחיו (יבמות פח. ב"מ לט, ו).

(יב) לְמַטָּה דָן עַמְיָאֵל בֶּן גַּמְלִי: שאמר בגלותו עמי-אל, ואמר במלכותו גמלי-אל בשכר שנתרחקתי מן העבירה (בי"ר פ"צ פ"ג, ותנחומא פ' בראשית פ"ב).

(יג) לְמַטָּה אֶשֶׁר סְתוּר בֶּן מִיכָאֵל: שנסתר מחמתו וקידש שם שמים בסתר (סוטה לו, ו), ואחר כך נתפרסם בגלוי על ידי אבנו של יוסף בחושן שמלאכו מיכאל וגבריאל (מגלה עמוקות על פי ואתחנן אופן רל"ח). כי אביו עשה לו כתונית פסיים, עם הכוללים גימטריא: מיכאל, גבריאל, רפא"ל, אוריא"ל (גמרא). יוסף יפ"ה תואר, בגימטריא: צור"ת. ויפ"ה, מניין מיכאל מרא"ה, כמניין גבריאל. הרי צורת גבריאל מיכאל היה ביוסף: (ילקו"ר ערך יוסף, אות ז. וראה שם פי' וישלח אות עד).

(יד) לְמַטָּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶּן נַפְסִי: ופסי אותיות יוסף שנחבא בבית האסורים, והחביא עצמו מן העבירה.

(טו) לְמַטָּה גָד גְּאוּאֵל בֶּן מְכִי: כי גאו גאה לו אל מנער עברי עבד לשר הטבחים שהיה מך וגר במצרים, ונעשה משנה למלך המושל בכל ארץ מצרים (בראשית מה, כו).

יהושע בן נון בניקוד חיריק כנגד ניצוח קרבות עמלק ומלכי כנען, בחינת משה החתום במידת הנצח. נון בארמית דג, כי הושיעו אותו מן הדג, והיה שר הטבחים, הייתכן?!

בילדותי שמעתי מפי אדוני אבי מורי ורבי מגן דוד יהיה בעזרו, אגדה נפלאה על יהושע בן נון על שולחן השבת, ובקשתי שימציא לי מקורן של דברים, והנה היא כתובה לפניכם לזכות הרבים:

יהושע בן נון אות בי"ת של בן בניקוד חיריק, ולא בן בניקוד סגול כמו כל המקרא, כי אמרו חז"ל (ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו) שאות יו"ד של שרי ניתנה בראש יהושע כידוע.

דמים אף בגורם חייב, שנאמר (ויקרא יט, טו): לא תַעֲמֹד על דַם הַעֵד (ראה סנהדרין עג). וגם שמאי הזקן אומר משום חגי הנביא: שולחיו חייב, שנאמר: אותו הרגת בחרב בני עמו (קידושין מג. וראה ספר חסידים סי' תשנ"ט המובא בילקוט ראובני פי' וישב אות קג). ג': מכירתו לגויים בפרך, וקניית נעליים בכסף מכירתו (זוהר פי' וישב), ושליחות המרגלים על ידי משה רבנו בסוד הדעת על מכירת יוסף על כבלי רגלו, ככתוב (תהלים קה, יז-יח): שְׁלַח לַפְּנִיָּהם אִישׁ לְעֶבֶד נִמְכָּר יוֹסֵף: עֲנוּ בַכָּבֶל רָגְלוֹ בְרָזָל בָּאָה נַפְשׁוֹ: ד': שקרו לאביהם וציערוהו, ופגמו בכבוד אביהם שאמרו כמה פעמים (פי' מקץ-ויגש): "עבדך אבינו". ואילו יוסף הצדיק כיבד את אביו במסירות נפש ששלחו לדרוש בשלום אחיו, וידע ששונאים אותו (ילקוט ראובני פי' וישב אות נ-נא).

מה קשור: "אתם חשבתם עלי רעה" האמור בשבטים, "והם חשבו לרעה" האמור במרגלים, מידה כנגד מידה?

והנה במידה שאדם מודד בה מודדים לו מידה כנגד מידה (סוטה פ"א מ"ז, סנהדרין צ. ק. סוטה ח: מגילה יב: ורמב"ם על פרקי אבות פ"ב מ"ו, ועיי' תיו"ט ומ"ט, ותוספתא סוטה פ"ג ה"א, ופי"ד ה"א), הנה כתוב (בראשית נ, יח-יט-כ): וַיֵּלְכוּ גַם אַחֲיוֹ וַיִּפְּלוּ לַפְּנֵי וַיֵּאמְרוּ הֲנֵנוּ לְךָ לְעֶבְדִים: וַיֵּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֵל תִּיכְאוּ פִי הַתַּחַת אֲלֵהֶם אָנֹכִי: וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֲלֵהֶם חֲשָׁבָה לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה פְּיוֹם הַזֶּה לְהַחֲיִית עִם רַב: ועל עשרת המרגלים לגול עשרת השבטים שחשבו על יוסף רעה, אמר הקב"ה: "אני חשבתיה לטובה והם חשבו לרעה" (סוטה לה). וכן אמר דוד מלכנו (תהלים מא, ח): יַחַד עָלַי יִתְלַחֲשׁוּ כָל שֹׁנְאֵי עָלַי יִחְשְׁבוּ רָעָה לִי: וכן הוא אומר (שם קט, ה): וַיִּשְׁמְרוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וַשֹּׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ולא נותר אלא לסיים (דברים לב, ד): הַצּוֹר תָּמִים פָּעֵלוּ כִּי כָל דְּרָכָיו מְשֻׁפָּט אֵל אֲמוֹנָה וְאִין עֹלָם צְדִיק וַיִּשֶׁר הוּא:

ביאור שמות המרגלים (במדבר פרק י"ג), על שם יוסף הצדיק בעוון מכירתו?!

(ד) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמַטָּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן זִכּוֹר: ששמע מפי גבריאל כל שבעים לשון וזכרם (סוטה לו, ו).

(ה) לְמַטָּה שְׁמַעוֹן שֹׁפֵט בֶּן חוּרִי: ששפט ביצרו, ונעשה בן חורין ושופט על כל הארץ (יומא לה: גיטין נז. ב"ב קט, ו), ושפט פתרון חלומו של שר האופים בן חורי, ככתוב (בראשית מ, טו): וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵי חֲרִי עַל רֹאשִׁי.

(ו) לְמַטָּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן יִפְנֵה: שהיה כולו לב ונאמנות לאביו שבשמים ולאדונו, ופנה מן אשת

ק. סוטה ח: מגילה יב: ורמב"ם על פרקי אבות פ"ב מ"ו, וע"ש תירו"ט ומ"ט, ותוספתא סוטה פ"ג ה"א, ופ"ד ה"א, וזה מידה כנגד מידה על מה שעשה לאביו, הוא בן שקם על אביו והרגו בשוגג, לכן יהיה אב ערירי בלי בנים לתקנו ולכפרו, כי אב שהרג את בנו, אין בנו השני יכול להיות גואל הדם (מכות יב. ורמב"ם ה"ל רוצח פ"א ה"ג), אפילו שהבן קודם לנחלת אחיו כגון אם נהרג בלא בנים, שהוא מייבם את אשת אחיו וקודם לאביו (יבמות מ.). מ"מ אי אפשר לו להיות גואל הדם של הבן נגד האב, כי סתם אב מרחם על הבן (כרחם אב על בנים), ולא יהרגנו אם יעמוד נגדו להציל ממונו, ולכך לא ניתן להצילו בנפשו, אלא כשיודע בברור שלהורגו בא כדין רודף, כמו שעשה שאול ליהונתן בנו שרצה להכותו כדין בן נעוות המרדות בגדר בן סורר ומורה. אבל בן לא תמיד מרחם על האב [כמ"ש בסנהדרין (עב):], ותוס' פסחים (ב: ד"ה אי פשיטא) בשם ר"י וריב"א. וכמ"ש בפ"ק דברכות (ז:): גבי דוד, היה עצב אמר שמא עבד או ממזר הוא דלא חייס עלי, כיון דחזא דאבשלום הוא שמח, משום הכי אמר מזמור, אמר סתם ברא דרחים על אבא (תוספתא כתי"י מעין יעקב אות לה). וגם נון בגימטריא קו, שמדדו לו בקו המידה.

וגם יובן מאמר חז"ל (תענית יד: מגילה כב:): אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו, אלא אם כן נענה כיהושע בן נון. כי כל ימיו נפל על פניו בחטאת הריגת אביו בשוגג לפי גדול חשיבותו, ולא נמנע לעשות תשובה כל ימיו בבחינת וחסאתי נגדי תמיד, כמו ראובן ודוד המלך ועוד.

ואם תשאל אם כן למה חז"ל לא פרסמו חטאו? והעניין מבואר עם מה שאמרו חז"ל (שבת צו:): תנו רבנן: מקושש זה צלפחד, וכן הוא אומר: "ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש" וגו', ולהלן הוא אומר: "אבינו מת במדבר", מה להלן צלפחד, אף כאן צלפחד, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יהודה בן בתירא: עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדבריך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו, ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק. ועוד אמרו שם (שבת צו:): כיוצא בדבר אתה אומר: "ויחר אף ה' בס וילך", מלמד שאף אהרן נצטרע, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יהודה בן בתירא: עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדבריך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו, ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק.

וגם יובן למה בחר בו משה רבנו להילחם עם עמלק (שמות יז, ט), והרי יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל (שמות לג, יא), ואי סיפא לא ספרא, ואי ספרא לא סיפא (ע"ז יז:). ולפי האמור בחרו כי היה שר הטבחים בעברו, וגם לתקן הריגתו את אביו בשוגג, עכשיו יהרוג במצות מחיית עמלק שמורדים בהורים ומורים.

וקשה: הרי אות יו"ד של שרי נחה בלי נקודה, ומאיכך נמצא ניקוד השבא בראש יהושע?

והתירוץ: כי לקחו מניקוד "סגול" של בן נון את "השבא", ונשאר בן "בחיריק" (ספר עשר אורות דף נ"א). ונראה מזה כי אביו של יהושע נקרא נון, ואינו כינוי!

אבל בספר רב פעלים המובא בספר ילקוט ספורים (פי' שלח פ"ז אות ה' בלקט הקוצרים), המובא בספר שם משמעון מיימון (ח"ב מערכת י, ערך יהושע עמ' מ"א), כתוב כדברים האלה:

מצאתי במדרש (אוצר המדרשים ערך יהושע): **אביו של יהושע דר במצרים, ואשתו עקרה. והיה הצדיק מתפלל לנוכח אשתו, ויעתר לו ה', ויהי כי הרתה היה הצדיק מתענה ובוכה יום וליילה מאין הפוגות, וירע הדבר בעיני אשתו, ותאמר לו: "היה לך לשמוח, כי שמע ה' את תפילתך"? ולא ענה אותה דבר, ויהי כדברה אליו יום ויום ותאלצהו בדבריה, ויגד לה את כל ליבו, כי הגידו לו משמי מרום: כי הבן הזה הנולד לו יתיז את ראשו! והאמינה לדבריו, כי ידעה כי כל דבריו באמונה, ויהי כאשר ילדה, והנה הוא בן. ותקח לו אמו תיבה ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד, ותשלך אותו בתוך היאור וה' הטוב בעיניו יעשה, וימן ה' דג גדול לבלוע את התיבה. ויהי היום ויעש המלך משתה לכל שריו ועבדיו, וילכדו את הדג שבלע את התיבה, ויביאוהו לפני המלך וישסעוהו, והנה נער בוכה. ויתמה המלך וכל שריו, ויאמר המלך להביא אשה להניק את הילד, ויגדל הנער בבית המלך, ויפקד אותו להיות סנדטור (תליין-שר הטבחים).**

ויהי אחר הדברים האלה חטא אותו הצדיק אביו של יהושע למלך, ויצו המלך לסנדטור לחתוך את ראשו, ולקחת את אשתו ובניו ורכושו, כמשפטם בעת ההיא.

ויהי כאשר קרב אל אמו לבוא עליה, אז נתמלאה כל המטה חלב מדדיה, ויחרד חרדה גדולה עד מאוד, ויטול חניתו להורגה, באומרו כי מכשפה היא. ותזכור אמו את דברי אביו הצדיק זכרונו לברכה, אף היא תשיב אמריה לו: "אין זה כישוף, כי אם חלב שהניקו אותך, מפני שאני אמך"! וספרה לו את כל המאורע, מיד הבדיל עצמו ממנה, כי גם הוא נזכר שמועתו שנמצא בדג, אפס לא ידע כי היה אביו, ועשה תשובה. ולכן קראו אותו: "בן נון", מפני שנמצא בדג, ובלשון ארמי קוראים לדג: "נון". וריש קטיעא קראו אותו המרגלים (בן נון בניקוד חיריק ולא בניקוד סגול כרגיל), על שם מעשיו הראשונים מה שעשה לאביו. עד כאן. ואם קבלה נקבל!

ובזה יובן למה נענש יהושע שלא היו לו בנים עד יום מותו (עירובין סג: ופסחים ק"ט: וראה בהגהות הב"ח ברכות ה: ע"ד תוד"ה והאמר ר"ל), כי במידה שאדם מודד, בה מודדים לו מידה כנגד מידה (סוטה פ"א מ"ז, סנהדרין צ).

וגיטין נ:), ואם לא ידעתם לא חלק ולא בלק אלא קבל האמת ממי שאמרה, אז **פינחס**, ופני אל חסים עליכם כי פי נוסח: "שמע ישראל" שגור בפיכם במסירות נפשכם על קנאת ה' צבאות, ונתתי לכם את בריתי שלום, ואז תהיו ראשי **המטות** ואלה **מסעי בני ישראל**.

ואחרי **דברים** של תורה, מגיע עבודה שלב זו היא תפילה, כי מה יעשה אדם ויחכם? ירבה בישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו (נדה ע:), ו**אתחנן** אל ה' בעת ההיא בענווה ושפלות, כי ממעמקים קראתיך ה' כמו **עקב** רגלו של אדם, וגם **ראה** כי **שופטים** ושוטרים תתן לך בכל שערך, אשר לא ישאו פנים ולא יקחו שוחד, כי צדיקים יצר הטוב שופטם (ברכות סא:), והיה כי תתן אותם בכל ערי ישראל, **כי תצא** למלחמה על האמת ועל הדין ועל השלום, והיה **כי תבוא** אל הארץ שלם בגופך שלם בממונך שלם בתורתך, וגם אתם **נצבים** היום כולכם כל איש ישראל באהבת חינוך כאיש אחד בלב אחד, כולם אהובים כולם ברורים כולם גיבורים כולם קדושים. אז **וילך** איש מבית לוי ויקח את בת לוי וייתחדו הקב"ה ושכינתו, על ידי משה רבנו בסוד הדעת מיה שיהיה ה'וא שיהיה (תיקוני תיקון ח"י), כי **האזינו** עמי לתורתך (תהלים עח, א), ואז נאזין לקולו של מלך המשיח העומד על גג בית המקדש ומשמיע קולו, ואומר: "ענווים ענווים הגיע זמן גאולתכם" (פסיקתא רבתי פל"ו), **וזאת הברכה** אשר נתברך מפי משיח צדקנו.

נביאים: ואז **יהושע** יושיע אותנו מגלותנו, ונמנה **שופטים** סמוכים על ידי הסנהדרין בלשכת הגזית, ועל צבאם משיח צדקנו בראשם, כי שמו אל בקוראי שמו, וגם חכמים הנקראים **מלכים**, כי **בי מלכים** ימלכו ורזנים יחקקו צדק: **בי שרים** ישרו וינדיבים **כל שפטי צדק** (משלי ח, טו-טז). והיו מלכים אמנים ושרותיהם מיניקותן אפיים ארץ ישתחוו לך ונעפר הגליל ולחכו ונדעת פי אני יהנה אשר לא יבשו קני (ישעיה מט, כג). ואז ישראל נושע בה' על ידי **ישעיהו**, וירם קרן לעמו על ידי **ירמיהו**, כי **יחזק אל כל תרי עשר** שבטים המייחלים והמקווים לה', כי לא עזבת דורשיך ה' (סוף ובא לציון), אשרי איש שלא ישכחך וכן אדם יתאמץ בך, כי דורשיך לעולם לא יכשלו, ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך (סוף תפילת נעילה). כי **הושע** ה' את עמך את שארית ישראל (ברכות פ"ד מ"ד), כי ישראל **יואל** לעמוס על עצמו עול תורה ומצוות, ברוך ה' יום **יעמוס** לנו האל ישועתנו סלה (ביצה טז:), כי **עובד יה** מעלה את השכינה הנמשלת **ליונה** (ברכות נג: שבת מט. קל. סוטה יא: סנהדרין צה:), שהיתה **מיכה** בגלותה, ועתה **נחום** נוחמה בנחמה, כי בא **חבקוק** וחיבק שני חיבוקים את יקו"ק ושכינתו, והעמידן על אחת (מכות כד:): "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב, ד). כי **צפן יה** את **חגי** ישראל **לזכר יה** כי ילך **מלאכי** לפניך, והנה

קישור שמות ג"ן פרשיות התורה בסוד: ג"ן
נעול אחותי כלה גל נעול מעיין חתום
(שה"ש ד, יב).

וקישור שמות כ"ד ספרי התנ"ך כנגד כ"ד
קישוטי כלה, בסוד: ושמתו כדכ"ד
שמשותיך (ישעיה נד, יב), אל ישוך ד"ך
נכלם (תהלים עד, כא), וכד"ה על שכמה
(בראשית כד, טו).

תורה: בראשית בריאת האדם הוא נח בינקותו, ואחר כך **לך לך** לבית הספר ותלמוד תורה בישיבה, ו**ירא** כי התורה ארוכה מארץ מידה, ויש **חיי שררה** לעתיד לבוא, ויש להעמיד **תולדות** ותולדותיהם של צדיקים מעשים טובים ובנים כשרים, ו**יצא** לדרכו לישא אשה ולהוליד בנים צדיקים ולעשות מעשים טובים, ו**ישלח** את עשו אבי אדום הוא היצר הרע המאדים אותו בתאוות ועוונות, כי שנא שלח (מלאכי ב, טז). ו**ישב** לבטח על התורה ועל העבודה, ואז **מקץ** שם לחושך זרח בחושך אור לישרים, ו**יגש** לעבוד את ה' ו**יחי** חיי יהדות.

ואלה **שמות בני ישראל**, ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר, ומעשה אבות סימן לבנים לחנכם בדוגמא אישית מן ההורים, ו**ארא** אל האבות, ואז **בא** לחנך גם את עם קשה עורף כפרעה וערפה, ואם **בשלח** פרעה את העם, ותשלח את יצרם המפנה עורף, אזי יותר שכר יתנו לך, וגם **יתרו** בך משמים ללמד את בני ישראל **משפטים** ישרים, וגם על **תרומה תצווה** אותם **כי תשא** את ראשם שלא יהיה בהם נגף וצדקה תציל ממות (משלי י, ב), ו**יקהל** קהילות ברבים ללמדם **פקודי** ה' ישרים משמחי לב. ו**יקרא** אליהם **צו** על שמירת הברית שניתנה ביום **השמיני**, כי **תזריע** זרע לבטלה אז תהיה **מצורע**, ואם תתקן את עצמך ותוציא זרע רק עם עזר כנגדו, אז **אחרי מות** אש תאוותכם (תמיד לא:), **קדושים** תהיו, ורק אז אחרי שנתקדשו **אמור** להם סודות התורה וסוד השמיטות והיובל הגדול הנאמר **בהר** סיני בתנאי שתהיו עמלים **בחוקות**.

ואם ילמדו את התורה מתוך ענווה, וישימו עצמם כהפקר **במדבר** שהכל דשים בו (עירובין נד:), ודברת ב"ם ב'ראשית-מ'אימת, ולא בדברים אחרים. אז **נשא** את ראשם ממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות (נדרים נה:), ואז **בהעלותך** את הנרות כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר על נר ה' נשמת אדם, **שלח** את דעתך כאילו אינך יודע, כי תכלית הידיעה שלא נדעך, ורק נדע מה איננו יודעים, ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עיננו, כאילו היית **קרח** כי חקר אל לא תדע, ורק אתה חקרתנו ותדע וכבוד אלוקים הסתר דבר, זאת **חוקת** התורה בלי טעם וראיה אלא גזירה היא מלפני ואין לכם רשות להרהר אחריה למעלה מטעם שכלי והשגה אנושית (ראה סנהדרין ק. וברכות סג: ושבת פג:

(בראשית כב, ז): "אבי", ואם זה היה קיצור שם אברהם, הרי אסור לבן לקרוא בשם אביו (שולחן ערוך יורה דעה סימן ר"מ סעיף ב'), והאבות הקדושים קיימו את כל התורה קודם שניתנה (יומא כח:). אלא ודאי שאין לו קשר עם שם "אברהם" המקורי אלא הוא שם של בת, וידוע כי אין לקרוא לבן שם של בת!

מדור חידונים

אחודה נא לכם חידה (שופטים יד, יב).

אפתח בכינור חידתי (תהלים מט, ה).

חידות לו (חבקוק ב, ו).

דברי חכמים וחידותם (משלי א, ו).

א) **כלב בן יפונה**: מי הוא יפונה אביו של כלב, ומי הוא אביו של כלב יפונה שהוא בעצם סבא של כלב?

ב) **והימים ימי ביכורי ענבים**: איזה תאריך בשנה זה יוצא?

ג) **אחימן ששי ותלמי ילידי הענק**: בני מי הם, מי זה בעצם הענק הזה, ומי דורש על שמותם?

ד) **ויאמרו איש אל אחיו, נתנה ראש**: מי הם, ומי זה הראש שלהם?

ה) **וימותו האנשים**: באיזה תאריך בשנה?

ו) **מקושש עצים ביום השבת**: באיזה תאריך בשנה?

מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, ויפגעו בו מלאכי אלוקים ויקרא שם המקום שהוא מחנים.

כתובים: אז יהללך ה' כל מעשיך בתהלים וימשילו משלי איוב היצר הרע שנשחט סמא"ל על ידי דין אל, כי עזרא עזרתה לנו, כי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו (קידושין ל: כי הנכלל באין סוף יכול לו, בסוד מרע"ה: ואם אין-ונחנו מה). וגם נחם יה בשיר השירים וקול התור נשמע בארצנו, כי איכה קהלת יעקב שהיה אסתר בהסתר פנים בגלותה, ואלה דברי הימים לבית ישראל באלף השישי עד האלף השביעי עין לא ראתה אלוקים זולתך יעשה למחכה לו (ברכות לד: שבת סג. סנהדרין צט. ע"ז סה.), אשרי המחכה ויגיע (דניאל יב, יב).

מדור

שואל ומשיב

בקצרה

האם אפשר לקרוא ל"אברהם" בקיצור: "אבי"?

לא כדאי, כי אבי הוא שם של בת (ראה מלכים ב' פרק י"ח פסוק ב'), וגם יצחק אבינו קרא לאברהם אביו